

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — ŠTEV. 43

NOVO MESTO, 27. OKTOBRA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA TROŠK: KO

Sekretar CK KPS MIHA MARINKO na okrajni partijski konferenci v Črnomlju

V soboto 13. oktobra je bila v Črnomlju redna letna okrajna partijska konferenca, katere se je udeležil tudi sekretar CK KPS tovariš Miha Marinko. Delegati osnovnih partijskih organizacij so z navdušenimi aplavzi prisrčno pozdravljali tovariša Miha Marinko. Na konferenci je bil poleg mnogih gostov in zastopnika JA navzoč tudi tov. Ivan Novak - Očka, star znanec Bele krajine.

Sekretar okrajnega komiteja KPS Janez Zunič je v izčrpnem referatu orisal politično, gospodarsko in organizacijsko dejavnost Partije v okraju Črnomelj. Predvsem je poudaril vidne uspehe povsod tam, kjer je bila Partija mobilizator množic za uresničitev

številnih nalog naše petletke. Delo Partije v okraju je prineslo Beli krajini hiter in znaten dvig iz predvojnega gospodarske zaostalosti. Vidni uspehi kot n. pr. nov most v Črnomlju, tovarna učil, ki ima najboljši delovni kolektiv v okraju, tovarna Belsad, tlakovanje ceste skozi Črnomelj, nova opekarna v Gradacu in vrsta večjih in manjših podjetij govori o gospodarski rasti Bele krajine.

Močno je napredovala elektrifikacija okraja. Le malo je še vasi, ki bi bile brez elektrike. Ljudje so marsikje pokazali naravnost vzorno vnetje za čim hitrejšo elektrifikacijo vasi in trgov. V majhnih Lazah ob Kolpi so si vaščani sami postavili majhno električno centralo in elektrificirali vas ter samo pri tem delu opravili 898 prostovoljnih delovnih ur. Člani sindikatov so v Črnomlju pri tlakovanju ceste skozi mesto naredili nad 4370 prostovoljnih delovnih ur. Pri tem delu je pokazal najboljšo uspehe kolektiv tovarne učil in garnizon JA v Črnomlju. V proizvodnji je pokazal največji napredek kolektiv rudnika v Kanizari in LIP »Zora« v Črnomlju.

Za dvig kulturnega življenja Bele krajine imajo največji zaslug kulturno-umetniška društva na vasi in v mestu. Otonu Župančiču, pesniku Bele krajine, je bil postavljen v domači Vinici umetniški spomenik. Belokranjski muzej v Metliki, ki ima tudi partizanski oddelek, bo poznim rodovom prikazoval junške epopeje med narodnoosvobodilno vojno. V zadnjem času se je živahno razgibala folklor, ki je zastopala Belo krajino tudi na nedavnem mednarodnem nastopu v Opotiji. Dramske sekcije, pevška društva, glasbena šola v Črnomlju in Metliki, razvoj šolstva od osnovnih šol do popolne gimnazije, ki je bila letos odprta v Črnomlju, skrb za izobrazbo ljudstva v zimskih izobraževalnih tečajih, delo knjižnic in ljudskih univerz, vse to priča o razvoju splošnega ljudskoprosvetnega dela v okraju.

Sekretar okrajnega komiteja je nadalje podprtel delo KLO pri odkupih, kjer so bili doseženi v primeri s prejšnjimi leti lepi uspehi predvsem v KLO Adlešiči, Preloka, Metlika, Črnomelj itd., škodljivo ozkost pa so pokazali n. pr. Suhor, Loka in še nekateri odbori.

Množičnim organizacijam v okraju bo morala Partija vnaprej posvečati več pozornosti in nuditi več pomoči utrjevanju organizacij ZB, LMS, OF, AFZ in sindikatov. Prav tako morajo osnovne partijske organizacije tudi vnaprej z vso silo pomagati delavskim svetom in upravnim odborom v podjetjih, predvsem pa sedaj, ko se uvaja nov finančni sistem. Da pa bodo te obsežne naloge uresničene, je treba utrditi v lastnih vrstah disciplino, uvajati več kritike in posvečati vso pažnjo vsestranski vzgoji partijskega članstva.

Pred zaključkom je v razpravljanju pozdravil konferenco sekretar CK KPS tovariš Miha Marinko, ki je dal belokranjskim komunistom smernice za nadaljnje delo. Tovariš Marinko je poudaril, da sta kritika in samokritika zdravi in neobhodno potrebni za razčiščenje napak v Partiji in da se zato komunisti ne smejo bati kritike. Bela krajina po vojni ni bila nikoli zastopljena, nazivlje temu pa se ni naredilo vse, kar bi se lahko. Vlada LRS in Centralni komitej KPS sta nudila Beli krajini vso potrebno pomoč, vendar pa so vsako leto ostajali razni krediti na okrajnem ljudskem odboru neizkoriščeni. Zato mora biti Partija mobilizator množic pri izgradnji socializma in kritik dela predstavnikov ljudske oblasti. Usposabljanje je treba kader partijcev na okraju in na vasi ter posvetiti vso pozornost vzgoji teh ljudi. Naučiti je treba slehernega posameznika, da bo pripravljen nekaj prispevati za skupnost. Partijsko življenje je treba zato usmerjati preko organizacij Osvobodilne fronte, Zveze borcev, mladine, žena in sindikatov. Kmetu na vasi pa je treba pokazati, kje mu je lažja pot in donosnejša proizvodnja, zato je treba tudi vnaprej posvečati največjo skrb razvoju zadružništva. Da pa bo celotno delo lažje in boljše, je treba nenehno stremeti za čimvečjo izobrazbo komunistov. Člani Partije morajo mnogo študirati in študirati, spremljati dnevno časopisje ter predelovati marksistično literaturo. Oboževanje in napredni znanjem bodo kos vsem nalogam, z lahkoto pa bodo tudi zavržali reakcionarno propagando.

Na konferenci je bil nato izvoljen nov okrajni komitej in revizijska komisija, sprejeti pa so bili tudi sklepi za nadaljnje delo.

OBVEZNI ODKUP MASTI IN OLJA JE ODPRAVLJEN

V VELJAVI OSTANE SAMO SE OBVEZNA ODDAJA ŽITA IN VOLNE

Vlada FLRJ je izdala naslednjo uredbo o odpravi obveznega odkupa masti in oljčnega olja:

1. člen: Da bi se dale pridelovalcem kmetijskih pridelkov kar največje možnosti za pridobivanje maščob in za njihovo udeležbo pri prometu s kmetijskimi pridelki, se v skladu z novimi gospodarskimi ukrepi odpravi odkup svinjske masti oziroma debelih prašičev in oljčnega olja.

V skladu z določbo iz prejšnjega odstavka prenehajo veljati vse obremenitve glede obvezne oddaje masti oziroma debelih prašičev in oljčnega olja, ki so bile izdane za leto 1951 in tudi za leto 1952.

2. člen: Da bo delovnim ljudem po mestih zagotovljena kar najpopolnejša preskrba z maščobami, obenem pa glede na možnosti za povečano pridobivanje in prodajo maščob, lahko potrošniki v prodajalnah državnih trgovskih podjetij, kmetijskih posestev in zadržev ter v drugih prodajalnah prosto in brez omejitve kupujejo maščobe za svoje potrebe, bodisi za sam denar ali pa z uporabo za nakup živil s popustom.

3. člen: Z uveljavitvijo te uredbe prenehajo veljati vsi predpisi, ki so v nasprotju z določbami te uredbe.

4. člen: Ta uredba začne veljati takoj.

Po vrsti ukrepov za sprostitve trgovine s kmetijskimi pridelki in vrsti pobud, ki jih dajejo naši gospodarski voditelji našim kmetovalcem za dvig kmetijske proizvodnje, prihaja sedaj še

gornja uredba zvezne vlade, ki jo z odobravanjem sprejemajo tako naši potrošniki kot kmetičko prebivalstvo. Olje in mast prihajata v prosto prodajo brez kakršnihkoli omejitev, tako da si ju bo lahko vsako gospodinjstvo nabavilo za svoje potrebe zadostne količine. Kmetje pa tudi ob tej uredbi zopet vidijo, kako jim oblast postopoma daje vedno bolj proste roke glede prodaje njihovih pridelkov. Poslej jim preostaja samo še obvezna oddaja žita in volne.

Odkup masti in olja je odpravljen v času, ko se bliža sezona klanja in prihajajo na trg vedno večje količine masti. Hkrati naj opozorimo na letošnjo izredno dobro letino oljke v južnih predelih države in to, da razpolaga država z velikimi količinami uvožene masti, kar dokazuje, da bo maščob dovolj in cene ne bodo previsoke. Kakor vemo, prodaja odslej socialistični sektor mast po 270 din. Razumljivo je, da bodo skušali kmetje tudi sedaj prodajati mast po kar najvišjih cenah, vendar je treba takoj povedati, da bodo cene še padle in se bodo špekulacije, ki mislijo, da je sedaj prišel čas za njihovo delo, spet močno uredili. Masti je dovolj in potrošniki je ne bodo hoteli preplačevati. Hkrati je znižanje cen tako kmetijskih pridelkov kakor industrijskih izdelkov eden izmed glavnih smotrov naše gospodarske politike, ki stremi za tem, da se čimprej vskladijo naši plačni in blagovni fond. Kmet, ki želi, da se pocienijo industrijski izdelki, bo moral popuščati tudi pri ceni svojih pridelkov. Druge poti za nadaljnje zniževanje cen ni.

Ali vojni oškodovanec Jože Sluga iz Vrhpeči ni upravičen do pomoči?

Na zasedanju okrajnega ljudskega odbora Novo mesto dne 5. oktobra t. l. je bilo med drugim povedano, koliko kredita in materiala so letos dobili najbolj potrebni vojni oškodovanci za obnovo požganih domačij. Na to poročilo so odborniki iz St. Petra in Mirne peči postavili vprašanje, kdo je dobil to pomoč, kajti v njihovih krajevnih odborih te pomoči ni nihče prejel, čeprav so bili zanj poslani predlogi. Zdi se, da so bila vprašanja na mestu, kajti verjetno je, da pri dodeljevanju pomoči le niso bili zajeti najbolj potrebni. Navajamo samo en primer.

Malemu kmetu Jožetu Slugi iz Vrhpeči je med nemško ofenzivo v jeseni leta 1943 vse pogorelo. Isti dan mu je padel tudi sin-partizan. Od obnovitvene zadruge je prejel toliko, da si je postavil majhno leseno, baraki podobno hišico in delno obnovil hlev. V leseni luknji, kot lahko imenujemo začasno hišico, je prostora le za dva človeka, štirje člani družine pa morajo spat v hlevu. Sluga, ki si iz svojih sredstev ne more obnoviti hiše in dokončati hleva, bi nujno potreboval pomoč, če ne v denarju, pa vsaj v gradivu, do katerega je tudi upravičen. Na krajevnem ljudskem odboru Mirna peč se čudijo, da je poleg drugih tudi on izpadel iz seznama potrebnih.

Samo dvoje je pri tem mogoče: ali se Zveza borcev in druge množične organizacije v Mirni peči niso dovolj pobrigale, da bi tudi v njihovem kraju najbolj potrebni dobili del pomoči od kredita 3 milijonov in pet sto tisoč, ali pa so razdeljali kredit in gradivo vse preveč samo za mizo, brez poznavanja resničnega stanja posameznih upravičencev. Morda bi se dalo tu in tam še kaj popraviti?

Povečana komunalna dejavnost v Novem mestu

Pretekli četrtek so se zbrali odborniki mestnega ljudskega odbora v Novem mestu k 4. rednemu zasedanju.

Poročili o komunalni dejavnosti, lokalni industriji in obrtništvu ter o prosveti in kulturi sta bili zelo obširni in bomo o njih še pisali.

Teden šolstva v Beli krajini

Okrajni ljudski odbor Črnomelj je 4. oktobra na zasedanju obravnaval izključno probleme šolstva in kulturnoprosvetnega dela v okraju. Iz referata predsednika Sveta za prosveto in kulturo in iz diskusije je bilo razvidno, da je šolstvo v Beli krajini napravilo po osvoboditvi velik korak naprej. Saj si je ta deželica pred vojno z veliko muko priborila komaj meščansko šolo, letos pa je bil v Črnomlju odprt že osmi razred gimnazije, s katerim je dobila Bela krajina svojo prvo popolno gimnazijo. Poleg tega je v Beli krajini še pet nižjih gimnazij in 33 osnovnih šol, dve šoli za učence v gospodarstvu, glasbena šola, dva dijaška doma in mladinski dom v Semiču. S tem je belokranjski mladini omogočena tudi višja izobrazba.

Opazili smo, da se ljudje že precej zanimajo za šolo, vendar še ne v toliki meri, kot si to želimo. Anketni komisiji, ki sta bili izvoljeni na prejšnjem zasedanju OLO z naloge, da pregledata stanje šol v našem okraju, sta ugotovili, da je materialno stanje šol v okraju precej slabo. Po nekaterih krajih so že poleti pričeli popravljati šolska poslopja in si nabavili kurjavo za šole in učiteljsvo. Na Tačlem vrhu so notranje prostore v šoli prebelili in preskrbeli brezplačno kurjavo. Sedaj bodo še zasteklili notranja okna, za ostalo pa si bodo nabavili učila, ki šoli primanjkujejo. Na Preloki so z lastnimi

sredstvi popravili šolsko poslopje, v Gribljah pa so za popravilo šole zbrali deset tisoč dinarjev.

Nasprotno pa nekatere šole niso bile niti prebeljene niti popravljene, šola in učiteljsvo pa so še vedno brez kurjave. Taki primeri so v Petrovi vasi, Podzemlju, Stari lipi itd.

Zasedanje je ostro obsodilo delovanje protiljudske duhovščine, ki še ni prenehala kovati temne zarote. Udeleženci so zahtevali, da naj dovoljen za poučevanje verouka ne izdajajo več tistim duhovnikom, ki imajo slab odnos do ljudske oblasti in do naporov naših ljudi v izgradnji socializma.

Da bi zagotovili redno pouk, je bil na zasedanju sprejet sklep, da bo od 28. oktobra do 4. novembra 1951 v vsem okraju »Teden šolstva«. V tem tednu in v pripravah nanj bodo po vaseh Bele krajine roditeljski sestan-

ki, zbori volilcev, seje svetov državljanov in podobno, na katerih se bodo ljudje temeljito pogovorili o popravilih šol, preskrbi kurjave, o šolskem obisku in vzgojnih problemih naših šol. V tem tednu in že prej se bodo pogovorili tudi o izobraževalnih, kuharskih in kmetijskih tečajih in z njimi takoj pričeli. Poživili bodo delovanje raznih kulturno-umetniških društev in skupin. Po vseh krajih bodo organizirali razstave knjig, na katerih bodo naši ljudje spoznali knjige, ki so doslej ponekod ležale zaprjene v omarah.

Prav posebno pozornost pa bodo posvetili pionirskim organizacijam, ki so v preteklem letu le živovarile. Izvolili bodo pionirske svete, kjer jih še ni ter pritegnili zraven še sadjarje, čebelarje, šivilje in druge. Tako bodo ustvarili osnovo za bodoče Društvo prijateljstvo otrok.

Pred 10. leti so italijanski fašisti ubili Franceta Špearja

29. oktobra 1941. leta so italijanski fašisti na zverinski način ubili znanega revolucionarja Franceta Špearja iz Gorice pri Sinjem vrhu. Padel je kot prva politična žrtev v Beli krajini.

France Špear je bil rojen 5. avgusta 1901 na Dalnjih njivah št. 6 pri Sinjem vrhu kot sin malega kmeta. Njegov oče Peter Špear je bil znan kot razumen gospodar daleč naokoli. France je obiskoval šolo na Sinjem vrhu in je bil vedno najboljši učenec. Ze v mladih letih je bil zelo resen človek. Vojaški rok je odslužil pri mornarici, po odsluženju vojaškega roka pa se je pričel na Gorico.

Zaradi politične razgledanosti in odločnosti v borbi za pravice delovnega človeka je bil pri občinskih volitvah leta 1927 izvoljen za župana v občini Sinji vrh, star komaj 26 let. Ponovno je bil izvoljen za župana iste občine leta 1930, po združitvi občin leta 1933 pa je bil izvoljen za namestnika župana združene občine Vinica.

V letih šestojanuarske diktature je odločno nasprotoval režimu, zaradi česar je imel večkrat opravka z orožniki. Leta 1938 so ga na domu aretirali, vklešanega gnali v Črnomelj in od tam v policijske zapore v Ljubljano. Tu je bil del časa v preiskavi; po odvzemu prstnih odtisov in fotografiranj so ga izpustili, toda postavili pod nadzorstvo orožnikov. Špear je bil pove-

zan z vodilnimi ljudmi iz vodstva KPS, bil je tudi kandidat za člana CK KPS. V maju 1940 je organiziral tajni sestanek zavednih patriotov v bližini Damljana, na katerega je prišla tudi tovarišica Vida Tomšič.

Kot odločen borec, poštenjak in dober govornik je bil France prijubljen pri ljudeh. Bil je pravi ljudski voditelj. Dopisoval je v glasilo Kmečkodelavske stranke »Slovensko zemljo«, organiziral je to stranko v Beli krajini, ustanavljal Kmečko slogo in nemurno širil med ljudmi revolucionarno zavest. Sodeloval je na vseh protirežimskih shodih in manifestacijah v Sloveniji in sosednji Hrvaški. Ob razpadu stare Jugoslavije je ljudem pravilno razlagal položaj ter jih usmerjal v Osvobodilno fronto.

Da so bili fašisti takoj ob prihodu dobro poučeni o vseh podrobnostih njegovega delovanja in organiziranja OF je bila zasluga takratnega komandirja orožniške postaje na Vinici Jankota Kastelca, ki se je kot zagrižen preganjalec komunistov v stari Jugoslaviji seveda takoj stavil na razpolago tudi fašistom. Svoje sovraštvo do naprednih ljudi pa je pokazal Kastelc ob neki priloiki, ko je ob aretaciji naprednega revolucionarja Jožeta Fortuna iz Damlje, ki je sodeloval s Francetom Špearjem, izjavil prvemu: »Ena glava mora pasti, ali moja ali tvoja...«

28. oktobra 1941. leta je prišla okoli poldneva patrola desetih fašistov na dom Špearja v Gorico in ga aretirali. Aretirali so tudi Miha Mukačca s Hriba in oba odpeljali v faružo na Sinji vrh in ju tam zaprli čez noč. Miha Mukačec sicer ni bil nikak politik, verjetno pa se je kaj zameril orožnikom in prostulemu izdajalcu Antonu Turku iz Malega Nerajca pri Dragatušu, ki je takrat vodil fašiste. Po pripovedovanju ljudi s Sinjega vrha je šel izdajalec Turk ponoči v zapor k aretirancema in jima s satansko naslado pravi, kaj ju čaka naslednji dan. — Naslednji dan, 29. oktobra 1941 — so fašisti odpeljali oba aretiranca kake tri kilometre od Sinjega vrha, ju zvezali in pri gozdu Razvaje ustrelili. Pustili so ju ležati na tleh, sami pa so odšli proti Vinici.

Tako je padel France Špear, prva politična žrtev v Beli krajini. Večna slava njegovemu spominu! P. R. (Izdajalec in ovaduh Anton Turk, pisatelj iz Malega Nerajca pri Dragatušu, je bil vedel svojega izdajalskega dela od vodstva OF že v septembru 1941. obsojen na smrt. Dva partizana Belokranjske čete, ki je takrat laborala pri Kozlovi vodi, sta šla na njegov dom v Mali Nerajec, da bi izvršila smrtno obsodo. Toda krogli iz pištole sta izdajalca le oprasnila. Izšla se je in postal nato še hušji izdajalec. Proti koncu leta 1941. so ga Italijani premestili v Ljubljano in ga kot vojuna vključili v zapore med številne politične pripornike iz Bele krajine. Njegova nadaljnja usoda ni znana.)

MILICNIKI SO PROSLAVILI 10-LETNICO OBSTOJA

Na svečani akademiji, ki jo je priredila preteklo soboto uprava Ljudske milice v Novem mestu v lepo okrašenih dvorani Doma ljudske prosvete, je govoril o zgodovinski obletnici, o vlogi Narodne zaščite in Ljudske milice v času NOB, obnovi domovine in izgradnji socialistične domovine poverjenik za notranje zadeve pri OLO tov. Smole. Podčrtal je vedno večje sodelovanje ljudstva z organi Ljudske milice. Kapetan Franc Berus je nato izročil najzaslužnejšim odlikovanju Prezid. Ljudske skupščine LRS in denarne nagrade.

Za kulturni program akademije sta poskrbela moški pevski zbor in orkester SKUD »Dušan Jereb«. S proslave so poslali pozdravno brzojavko ministru za notranje zadeve FLRJ tov. Aleksandru Rankoviču.

Praznik Združenih narodov

»Mi, narodi Združenih narodov, odločeni, da rešimo bodoče pokolenje pred strahotami vojne, ki je že dvakrat v našem življenju prinesla človeštvu nepopisno trpljenje — smo sklenili, da združimo svoje napore zato, da to dosežemo.«

Tak je uvod Ustanovne listine Združenih narodov, ki je začela veljati 24. oktobra 1945. leta, dobrih pet mesecev po končani drugi svetovni vojni. 24. oktober je postal praznik Združenih narodov, kateremu smo se z resnično iskrenostjo in globoko zvestobo pridružili tudi narodi Jugoslavije, kakor je poudaril v svojem govoru na ljubljanskem radiu ljudski poslanec univ. prof. dr. M. Snuderl kot predsednik Inicijativnega odbora za Društvo LRS za Združene narode. Lepaki z modrimi zastavami, znakom in simbolom Organizacije združenih narodov (OZN), so nas v tem tednu opozorili na praznik, kateremu je vse napredno človeštvo posvetilo en dan v letu.

Zivo so nam v spominu vojne grozote preteklih treh desetletij. Nekdanje Društvo narodov, ki se je sesulo ob prvih težjih udarcih napadalcev in vojni izžvečev raznih barv in namenov, ni moglo uspešno izpolniti uzvišene naloge, ki si jo je zadalo. Organizacija združenih narodov se je leta 1945 postavila na trdnjše temelje. Njen program — preprečevati vojne, ustvarjati kolektivno jamstvo za mir, rušiti v ljudeh tiste psihološke nagibe, ki porajajo misli o vojni, varovati mir za vsako ceno, pa če treba tudi s silo, tak program, glavni namen, največja in hkrati najzvišenejša naloga Organizacije združenih narodov pa je razumljivo zaletela na najširše odobravanje miroljubnih množic vsega sveta. Nič ni zato bolj naravno kot dejstvo, da vidimo narodi Jugoslavije samo v Združenih narodih pravo varstvo miru, da smo z vsem srcem za plemenita načela in konkretno delo Organizacije združenih narodov in njenih organov. Prav nič niso potrebni svetu razni »mirovni pakti veselit«, ki delijo svet na bloke in bi hoteli zasluževati male narode. Sam obstoj OZN in cilji organizacije združujejo v sebi vse tiste sile, ki verujejo v mir, v enakopravnost velikih in malih narodov na svetu, v pravico, poštenje in sodelovanje vseh, ki stremijo za resničnim napredkom.

Organizacija združenih narodov in njeni organi si navzlic sorazmerno majhni pomoči, ki jo prispevajo za delo OZN bogate države sveta, da ne govorimo o Sovjetski zvezi, ki se naravno umika dajanju te pomoči, vneto prizadevajo, da se s stvarnimi sredstvi omogoči svetu gospodarski in socialni razvoj, predvsem pa v slabo in manj razviti deželah. Ta pomoč je tudi tehnična in finančna, obstaja nadalje v politični podpori narodom, ki so še pod skrbništvom in v kolonijah, nadse pomembna pa je borba OZN za pravice človeka. Gre za svetovno priznanje in spoštovanje vseh tistih temeljnih pravic človeka na svetu, ki jih družba mora priznavati sleherniku, če se sploh želi razvijati. Skrb za socialno in prosvetno politiko predstavlja nadaljnje široko in koristno polje udejstvovanja organov OZN. Gre za določeno pomoč otrokom, za dviganje blaginje, pomoč beguncem, skrb za zaščito mater in otrok in podobno. Vse te naloge in vsa dejavnost OZN pa je — gledana v celoti s stališča ciljev organizacije — nenehna skrb za varovanje miru, za krepitve vezi in spoštovanja med narodi.

Ti razlogi trdno navezujejo narode socialistične Jugoslavije na ideje OZN. Jugoslavija je postala eden najaktivnejših borcev za uresničitev nalog in ciljev OZN. Moralno-politična enotnost ljudstva naše domovine, izgradnja našega gospodarstva in obrambna moč naše Armade govori edinele v korist ohranitve miru na svetu. Mir pa pomeni pri nas enakopravnost narodov, medsebojno spoštovanje in prijateljsko pomoč. Zato je in bo ostala nova Jugoslavija trden pobornik načel Organizacije združenih narodov.

Prpravimo se na volitve vaških odborov OF

Letos v novembru in decembru bodo izvedene volitve v vseh osnovnih organizacijah Osvobodilne fronte. Te volitve, ki bodo v znamenju nadaljnje demokratizacije v naših množičnih organizacijah, pa se bodo znatno razlikovale od volitev v prejšnjih letih, posebno v načinu izvedbe. Potrebno je zato, da se vse organizacije na volitve čim bolj temeljito pripravijo.

Volitve v osnovnih organizacijah OF bodo v obliki občnega zbora, kot je to običaj v vseh ostalih množičnih organizacijah. Občni zbor Fronte bi imel dva dela: v prvem delu bodo frontovci pregledali svoje dosedanje delo, v drugem delu pa bodo volitve odbora, ki bodo prav tako kot do sedaj tajne, to je z listki. Sedanji odbori in člani raznih komisij, v kolikor te obstajajo pri odboru, naj se temeljito pripravijo na poročilo na občnem zboru, ki naj bo napisano. Iz poročila mora biti razvidno delo organizacije, število članstva, plačana ali neplačana članarina, porast ali padec članstva, delo na gospodarskem, kulturno-prosvetnem in političnem področju, kot n. pr. v obliki in pomoči frontovcev pri raznih komunalnih ter drugih gospodarskih delih, delo Fronte pri kulturnih pri-

reditvah in izobraževalnih ter drugih tečajih in pomoči ostalim organizacijam. Posebno temeljito je treba sestaviti pregled političnega dela Fronte in prikazati politično stanje v kraju tako, kot je. Za zbiranje gornjih podatkov, ki naj bi jih na občnem zboru Fronte prečital predsednik ali sekretar, naj se takoj zadolži nekaj najbolj aktivnih članov organizacije.

Datum volitev za posamezne organizacije ne bo določen, ampak je prepričan organizacijam samim. Vsekakor pa je potrebno, da bodo volitve izvedene čimprej. Za volitve ni potrebno določiti celega dneva, ker se bodo lahko izvedle v marsikaterem kraju zvečer, samo če bodo dobro pripravljene. Potrebno pa je v vsaki organizaciji pred volitvami sklicati množični sestanek frontovcev ter se z njimi pogovoriti o načinu volitev in po možnosti izbrati kandidate za novi odbor. Stremeti je treba, da bo udeležba na letnem občnem zboru Fronte čim večja. Poudarjamo, da bodo člani okrajnega izvršnega odbora OF sicer nudili organizacijam pomoč pri volitvah, glavno delo pri volitvah pa bodo vendarle opravili dosednji odbori sami s pomočjo vseh članov Fronte in Partije.

KDO SKRBI za novomeški sindikalni dom

Tako nas sprašuje novomeški naročnik Z. J. v dopisu, ki ga lahko šteje mo k odgovorom na članek v zadnji številki Dolenjskega lista, v katerem se zavzemajo novomeški obrtniki za vrnitev Sindikalnega doma v upravljanje obrtnikom. Takole pravi:

»Vprašanje upravljanja Sindikalnega doma, ki ga je načel članek v zadnji številki Dolenjskega lista, naj rešijo novomeški sindikati in obrtniki po pretrusu vseh važnih vprašanj, ki jih je načel že članek pisca -r-. Morda bo treba upoštevati pri reševanju tega vsekakor važnega vprašanja tudi še in ono okolnost, ki je člankar ni načel. Zdi se mi pa važno, da nekdo odgovori tudi na tole vprašanje:

Kdo skrbi zdaj za novomeški Sindikalni dom? Zdi se mi, da sindikati prav gotovo ne, sicer ne bi n. pr. dopuščali, da sta veža in stopnišče v tej precej prometni stavbi že več let — brez luči! Lani smo videli električno žarnico na nevarnih stopnicah samo enkrat; bilo je takrat, ko je priredila Ljudska univerza literarno predavanje izjemoma v dvorani tega doma in ne v DLP. Na vseh drugih mogočih in nemogočih sestankih, prosvetnih konferencah, predavanjih itd. itd. pa tipajo ljudje v temni veži in po umazanem stopnišču v dvorano in iz nje po pravi egiptovski temi. Krešejo si vžigalice, vžigalnike, redki tudi baterije, vsi pa preklinjajo in se jezijo nad vse upravičeno nad skrajno malomarnostjo, ki vlada v tem domu.

V I. nadstropju stavbe je vodovodna pipa in izlizek. Pred njima pa zija za dober kvadratni meter velika luknja v slabem lesenem podu, skozi katero kaj lahko padeš na cementna tla ozir. na dvorišče. Zene vlivajo vodo tako, da stoji na konicah prstov ter se nagibajo nad vodovodno školjko, pri tem pa sumljivo lovijo ravnotežje.

Alli vsega tega res nihče ne vidi? Ali ni nikogar, ki bi propadanje doma zavrl? Če ga ne morejo ali nočejo sindikati, naj prepustijo to obrtnikom! Sicer pa: oglasijo naj se prizadeti!

Strinjamo se z našim naročnikom: oglasijo naj se obrtniki okrajnega sindikalnega sveta! Obrtniki so se že propadanje doma pa opazujejo že dalj časa tudi ostali Novomeščani. Ali bodo razmere v domu boljše šele takrat, ko bo prišlo na temnih stopnicah ali pred vodovodom v I. nadstropju do nesreče?

Več reda na skladišča postaje v Straži!

Na železniško postajo Straža pri Novem mestu prihaja največ lesa iz obsežnih roških gozdov, Brezove rebri in Suhe krajine. Postaja je zaradi tega velikokrat prezalozena z različnimi vrstami lesa, tako da je skoraj vsak drugi promet onemogočen. Vzdužje ceste od križišča ceste Vavta vas-Dvor do postaje leži razmetan les brez vsakega reda. Pa ne samo ob cesti, tudi na cesti je polno lesa. Les vlačijo kar po tleh čez cesto v suhem in mokrem vremenu. Cesta pa je tu posebno poglavje. Prav

VRANA VRANI NE IZKLUJUJE OČI

V St. Rupertu so volilci zamenjali predsednika in tajnika

Ze dalj časa so se zavedni prebivalci St. Ruperta v trebanjskem okraju pritoževali zaradi nepravilnosti, ki so se dogajale v poslovanju tamkajšnjega krajevnega ljudskega odbora. Do razčiščenj pa ni in ni prišlo. Da nekaj ni v redu, so na lastni koži občutili predvsem mali kmetje, ki so bili pri oddajah precej prizadeti. Srednji kmetje, odborniki v KLO, so najraje zagovarjali seveda sami sebe in večje posestnike.

Raznim ugibanjem in nejasnostim je naredila konec komisija, ki jo je v St. Rupert poslal okrajni ljudski odbor. Kaj so ugotovili člani komisije?

Pisarniško poslovanje v KLO St. Rupert je v velikem neredu, delovodnik seveda pomanjkljiv, način reševanja spisov razviden komaj do 60 %. Prejem pošte je bil v neredu, arhiv pa seveda tudi ni bil tak, kakršni bi bil moral biti. Zanimarjanje administrativnega dela je seveda rodilo napake v odločbah za obvezne oddaje masti in žita. Odborniki so velikim kmetom zmanjševali obveznosti, obremenjevali pa so manjše kmete. Gričar Franc iz Brinja je oddal n. pr. samo 980 kg žita, čeprav bi bil lahko oddal po predpisu 1520 kg, masti pa je oddal namesto 91 kg samo 58 kg. Take spremembe je delal na lastno pest tajnik KLO Franc Kisovec. »Po milosti KLO« je oddal n. pr. Jože Felih iz St. Ruperta skupnosti le 980 kg žita, čeprav bi ga bil dolžan prodati državi 1241 kg. Če je šlo pri žitu gladko, kako ne bi šlo še laže pri masti, ki je gladka? Namesto 70 kg je oddal samo 58 kg. Seveda pa je morala oddati Marija Selšek, ki ima precej manj posestva, 270 kg žita čez predpis, prav tako pa 4 kg masti. Petje Alojzija iz

Zabukovja je morala oddati 585 kg namesto 403 kg žita, masti pa kar 16 kg čez predpis! Kragljevi Mariji so odborniki »pritisnili« k redni oddaji še 100 kg žita in 9 kg masti, Lušek Ani pa namesto 371 kg kar 452 kg žita. Na račun malih so bili »pomiloščeni« seveda veliki kmetje. Tako n. pr. Jože Zupančič iz Rakovnika; od predpisanih in zakonitih 2580 kg na 1930 kg, pri masti pa je odbor zanižal kar za 50 kg... Antono Gregorčiču so olajšali breme tega sveta pri žitu za 301 kg in pri masti za 13 kg...

Vrste še dolgo ni konec. Leopold Gregorčič iz Rakovnika je dobil nezakonit odpis oddaje, da je zlezal od zmogljivih 2046 kg na 700 kg. Narobe pa so spet mali kmetje morali kriti velike »reževe«. Franciška Simončič je morala oddati 20 kg več masti kot bi ji bilo treba.

Nered v finančnih poslih je podoben slabim administracijam v KLO. Za januar in februar 1951 manjkajo priloge. Namesto dohodkov iz krajevnih podjetij je KLO zbral le skromni pasji davek... Nič boljše ni bilo z davničnimi odmerami. Mali kmetje so prvo in četrto akontacijo prelegli za 90 %, veliki kmetje pa niso dosegli niti 80 % predpisa.

KLO na sejah ni sklepal o tem, kako bi sprejete naloge izvrševal. Raje je govoril, da »ni mogoče« delati, da KLO nalog ne zmore in podobno. Na KLO so prihajali posamezni odborniki ter razveljavljali določene odkupe posa-

meznikom. Tako sta n. pr. prišla Ignac Kregelj iz St. Ruperta in Ivan Kalčič iz Rakovnika ter sama spremenila določite davčne komisije. Da ljudstvo s tako »oblastjo« ni moglo biti zadovoljno, pač ni treba razlagati.

Tajnik in predsednik sta krivdo za tako delo valila na odbornike, oni pa na njiju dva. V resnici pa sta največ zagrešila predsednik in tajnik sama. Kako naj bi n. pr. potekal odkup v redu, če sta najodgovornejša predstavnika v KLO lagala kmetom, da bo treba oddati le polovico predpisa belih žit in podobno.

Medsebojnemu podpiranju in nepravilnostim v KLO so ljudje naredili konec s tem, da so odpoklicali predsednika Vinkota Gačnika in tajnika Franca Kisovca. Na njuno mesto so izvolili nova predstavnika, odborniki pa so sklenili, da bodo izboljšali svoje delo.

V St. Rupertu bo odslej, kakor vse kaže, delo na KLO pošteno in v korist volilcem. Ali ne bi bilo tako lahko tudi že doslej, če bi se volilci zavedali pravic, ki jih jim dajejo zakoni? Ali je bilo res treba čakati na okrajno komisijo? V bodoče Sentruperčani ne bodo čakali pomoči od drugod; naučili so se, da je treba z nepravilnostmi pomesti takoj. »Vrana vrani ne izkljuje oči«, pravi pregovor. Ljudstvo pa ima na razpolago učinkovita sredstva, da v krali zatre vsako izkoriščanje svoje oblasti.

Dama in po svetu

25.000 novih mladih dreves pomaranč in limon bodo posadili prihodnje leto v Črnomlju. Priljubljeni kivi so imeli letošnje najboljše letino pomaranč, mandarin in limon v vseh letih zadnjih desetletij. Zdal raste v tem predelu Dalmacije in Črne gore 60.000 dreves, kar predstavlja šestkrat večjo količino kot leta 1946. Nova drevesa bodo dobili iz Italije.

Amerika prenehala vojno stanje z Nemčijo. Ameriški senat je 14. oktobra soglasno odobril resolucijo, s katero se končuje vojno stanje z Nemčijo.

Komunisti v Metliki so kritično pregledali svoje delo

V nedeljo 7. oktobra je bila v Metliki mestna partijska konferenca, kateri so prisostvovali tudi zastopnik CK KPS tov. Ivan Novak-Očka, zastopnik OK KPS Črnomelj, garnizona Metlika in MK KPS Črnomelj.

Iz poročil sekretarja in organizacij. sekretarja partijske organizacije v Metliki, je bilo razvidno, da je Partija v mestu navzlic napakam in pomanjkljivostim dosegla lepe uspehe. Za izgradnjo komunistov so bili organizirani redni študijski sestanki. Vso skrb je posvetila Partija organizacijam OF; uspehi tega dela so bili vidni tudi v republikem in okrajnem priznanju Fronti Metlike ob 10. obletnici ustanovitve OF.

Posebno pomoč je letos nudil partijski organizaciji v Metliki okrajni komite KPS Črnomelj. Posebna ekipa okrajnega komiteja je dalj časa pomagala urejevati organizacijska in ostala vprašanja. — Ugodne posledice so se kmalu pokazale v utrditvi gospodarskih podjetij v mestu, vendar pa so delavski sveti ponekod še vedno zelo šibki. Lep napredek je pokazala kmečka delovna zadruga. V mestu se je razmahnila kulturno-prosvetna dejav-

nost, kulturno umetniško društvo pa je sodelovalo pri vseh prireditvah in proslavah. Organizirana je nova glasbena šola, ljudska univerza, godba pa si je nabavila nove instrumente. Za 29. november je bila organizirana partizanska razstava, letos pa je bil ob 10. obletnici OF s pomočjo MK KPS odprt Belokranjski muzej. Delavna je bila dramska sekcija, godba, pevski zbor in folklorna skupina, ki je nastopala na zadnjem mednarodnem tekmovanju v Opotju.

Pripravljajo postavitev spomenika padlim borcem in aktivistom v Metliki; zbranih je že 114.000 din prispevkov. Staršem in ženam padlih borcev je ZB razdelila spomenice, za odklopanja pa so predlagali 82 tovarišev in tovarišic. — Posebno priznanje zasluži v Metliki organizacija AFZ, ki je delavna v preskrbi, ljudski inspekciji in v samostojnih akcijah. Zene so se posebno izkazale pri številnih prireditvah, v prostovoljnem delu na drž. posestvu Vinomer in pri domači KDZ.

Slabše pa je stanje sindikatov v Metliki, ki stoji na šibkih nogah. Krajevni sindikalni svet je sicer izvoljen, toda nič ne dela. Tu čaka člane Partije v Metliki odgovorno področje dela. Podobno je z mladinsko organizacijo.

Mest. partijska konferenca je sprejela vrsto dobrih sklepov za nadaljnje delo, ki poudarjajo predvsem pomen tesnejše povezave z MLO in množičnimi organizacijami. Izvoljen je bil nov mestni komite Partije ter poslani pozdravi CK KPS.

Mestna konferenca partije v Črnomlju

3. oktobra je bila v Črnomlju mestna partijska konferenca, na kateri so komunisti pregledali uspehe in pomanjkljivosti enoletnega dela svojih organizacij. Sekretar MK KPS tov. Franc Štajdohar je v svojem poročilu poudaril, da stoji Partija na čelu delovnih moči, kar se je v Črnomlju pokazalo predvsem v dobrem vodstvu podjetij in njihovem razvoju. Med najboljša podjetja v mestu spadajo tovarna učil. okr. podjetje, Kovinar, Pionir, LIP-Zora in železn. postaja. Delavski sveti teh podjetij se redno sestajajo in uspešno umerjajo dejavnost svojih kolektivov.

Sekretar MK je poudaril med drugim v svojem poročilu, da je dolžnost osnovnih organizacij učrvtiti povezavo s ljudmi in ostalimi množ. organizacijami. — Konferenca so pozdravili v imenu OK sekretar tovarij Janez Zunič, zastopnik garnizona Črnomelj in zastopnik MK KPS Metlika. Po sprejetih sklepih je bila poslana pozdravna brzojavka CK KPS.

Bodo s takim gospodarstvom člani zadruga zadovoljni?

Splošna kmetijska zadruga Novo mesto obsega področje mesta in več okoliških vasi. Pretežni del članstva sestavljajo kmetovalci in sadjarji, vendar je zadruga za pospeševanje kmetijstva, sadjarstva in živinoreje malo naredila. Zdi se, da upravni odbor in vodilni uslužbenci pozabljajo, da je prav to glavna naloga zadruga. Samo dva primera:

Letos spomlad je bilo treba dati v popravilo sadno škropilnico, ki je nujno potrebna za borbo proti amerišskemu kaparju. Popravilo in nabava nadomestnih delov je stala le 4000 din, vendar v zadrugi niso premožli tega zneska in je popravilo plačal okrajni ljudski odbor. Enaka stiska za denar je v zadrugi vedno, kakor je potrebno kaj prispevati za pospeševanje kmetijstva. Vzemimo na primer ureditev živinskih ambulanz, nabavo novih škropilnic in škropiva, plačilo prepotrebne rodovnika za živino, prispevati za nagrade in premorajne živine, organizirati tečaje in poučne izlete za člane zadruga in podobno. Za take iz-

datke se v zadrugi ne najde denarja.

Nasprotno pa so iz sklada vodstva enega leta delili dvoje lepih nagrad uslužbencem kar po načelu: Pest meni, pest tebi! Ob zaključku leta 1950 so iz sklada vodstva pripadajoči znesek razdelili kot nagrade uslužbencem, ki so se najbolj izkazali pri delu. Ostali del sklada vodstva bi morali porabiti za druge svrhe, kakor to določajo navodila. Tega pa niso upoštevali, ampak so letos ob zaključku polletnega poslovanja razdelili še preostali del sklada vodstva iz leta 1950, kateremu so dodali še lep znesek iz letošnjega dobička, kot nagrade na vseh 14 uslužbencem, med njimi tudi takim, ki so komaj po en mesec zaposleni v zadrugi. Razdelitev nagrad so napravili kar v pisarni brez vednosti sindikalne podružnice in Okrajne zveze kmetijskih zadrug.

Dvomimo, da bodo člani zadruga s takim gospodarstvom in razpolaganjem z denarjem zadovoljni, saj je to vendar kmetijska zadruga in ne delniška družba nekoliko uslužbencem. — p.—

gotovo po osvoboditvi še ni bila posipana, niti počiščena. O kakšnih kanalih ni sledu, čeprav je svet pod cesto nižji. Ob vsakem dežju je blata kot nikjer, ob suhem vremenu pa spet prahu nič manj. Posebno prostor pod pošto pred kovačnico je podoben odprtemu zanamarnemu gnojšču, kajti izza stavbe, kjer je pošta, zadruga in menza, priteka mimo vodnjaka smrdljiva brozga iz svinjakov in stranišč. Vodo iz vodnjaka seveda uporabljajo. Dostop do novega zadržnega doma je onemogočen zaradi kupov lesa, ki ležijo na vsem prostoru prav do vhoda.

Nujno je treba nekaj pokreniti, da se bo tu napravil red! Cesto od križišča do postaje je treba tlakovati ali vsaj redno čistiti blata in posuti, prav tako tudi gornji kanal in prostor nad cesto. Na vsak način je treba preprečiti odlaganje lesa na cesto in prostor nad cesto od zadržnega doma do kovačnice. Če bi od vsakega kubika lesa, ki se tu naloži, plačali koristniki samo en dinar, bi že v enem letu nabrali toliko, da bi lahko cesto asfaltirali. Nihče ne podcenjuje važnosti lesa, ki ga pošiljajo od tu na vse strani, vendar je pa treba tudi upoštevati, da je na tej postaji velik potniški promet. To je končna postaja številnih gostov iz vse države, ki grejo na zdravljenje in oddih v Dolenjske Toplice. Kakšen vtis napravljajo, ko morajo gaziti preko gležnja v blatu na tem koščku ceste, ali pa delati akrobatske skoke preko kupov lesa, da lahko pridejo naprej, si lahko mislimo.

Krajevni ljudski odbor bi bil dolžan že zdavnaj napraviti red na tem prostoru, pa tudi poverjenstvo za komunalne zadeve OLO bi imelo dolžnost kaj pripomniti.

Ob obletnici junaške smrti Milana Majcna

Leta osvobodilne borbe so izoblikovala toliko junaških likov naših borcev, o katerih še nenehno naša beseda v krogu onih, ki so jih poznali in vzljubili, da skoraj pozabljamo na to, kako nujno potrebno je zbrati in zapisati vse, kar je značnega o njih in njihovem delu, njim v čast in spomin, nam in bodočim rodovom pa v zgled in vzpodbudo. Eden izmed takih likov, ki se močno odraža v prvih mesecih našega upora, je pogumni borec Milan Majcen iz Sent Janža na Dolenjskem.

Rojen je bil 17. novembra 1914 v Sent Janžu na Dolenjskem in bil najstarejši med sedmimi brati. Po končani ljudski šoli se je »posvetil gostinski stroki in dve leti preživel kot natakarski javenec v kolodvorski restavraciji v Karlovcu, potem pa je bil zaposlen še v Zidanem mostu in na Pragerskem. Po končanem vojaškem roku je bil nameščen v Ljubljani v podjetju »Daj-dam«, leta 1940 pa se je osamosvojil in vzel v najem gostilno »Pri Keršiču« na Celovski cesti.

Ker je bil že v rani mladosti napredno usmerjen, je tudi kot samostojni najemnik gostinskega podjetja z vso vno sodeloval v naprednem gibanju in njegova hiša je bila zbirališče mnogih, ki so mislili in delali tako kot on. Po zasedbi Ljubljane in ustanovitvi Osvobodilne fronte se je takoj uvrstil med njene najbolj ognjevite aktiviste. Zato tudi očem okupa-

torjevih konfidentov njegova delavnost ni ostala prikrita. Tako je poveljnik karabinerjev pri XI. C. A. — major Gabriele Pianese — že 26. junija leta 1941, obvestil ljubljansko kvesturo in štab XI. C. A., da so mu najbolj zanesljivi konfidenti javili o gostilni Keršič na Celovski cesti kot gnezdu komunistov, ki se tam zbirajo, da bi se organizirali. Takrat se je vrnil iz Srbije tudi brat Marijan (roj. 4. maja leta 1921), ki je bil do zloma predaprilske Jugoslavije zaposlen v Vojnotehničnem zavodu v Kragujevcu in po povratku prebival deloma na domu v St. Janžu, deloma pri bratu Milanu v Ljubljani.

V juliju 1941 so začeli Nemci z načrtnim preseljevanjem Slovencev iz Stajerske in obavskega pasu. Med prvimi so pognali v Srbijo in na Hrvaško predvsem izobraženstvo in gospodarsko močnejše trgovce in obrtnike, medtem ko so z množičnim preseljevanjem kmečkega prebivalstva, predvsem iz Kasaške in Bizeljskega, začeli v novembru. S prvim valom teh izseljevanj sta bila izseljena tudi Ivan in Marija Majcen, starša Milana in bratov, od katerih je bil Niko takrat v nemškem ujetništvu. Joško in Peter pa kot dijaka Srednje tehnične šole v

Ljubljani. Vsi trije so pozneje padli kot borci NOV. Iz izgnanstva sta se oče in mati kmalu vrnili v Slovenijo in se nastanila blizu doma, tostran italijansko-nemške demarkacijske črte. Očeta Ivana so konec leta 1943 ubili belogradisti v St. Rupertu, mater Marijo pa so Nemci ustrelili konec oktobra 1943.

V poletnih dneh 1941 je Ljubljana že močno zaživela v organizacijah Osvobodilne fronte. Hlad in prezir, s katerim je sprva sprejemala okupatorja, se je spreminjal v organiziran upor, katerega znaki so bili v vse pogostejših protifašističnih napisih in vse večjih množinah na upor pozivajočih letakov. Temu so se pridružile prve sabotažne akcije; rezanje telefonskih in brzojavnih žic, poškodovanje prog in miniranj transformatorjev, pa tudi že napadi na posamezne sovražne vojaške. V bližini Ljubljane, na Molniku, so se že zbirali prvi oboroženi partizani. Glasovi, da na Gorenjskem, Dolenjskem in Stajerskem že pokajo posamezne puške, so razvneli tudi Ljubljano.

V tem vzdušju je Marjan Majcen segel po revolverju in 29. julija 1941, malo po 22. uri na stopnicah Gledalske stolbe sprožil strel v tilnik nem-

škega vojaka. Ta prvi strel na ljubljanskih ulicah je pri okupatorju povzročil razumljivo razburjenje. Kvestor ljubljanske kvesture Ettore Mesana je v obširnem poročilu, ki ga je napisal šele 27. septembra 1941, prišel do zaključka, da so mogli izvršiti to dejanje samo oni, ki »jih razvneha boj za politično neodvisnost z namenom, da bi dosegli združenje slovenskih narodov od ruskega do srbskega, hrvskega in slovenskega, in zato dajejo duška svoji divjosti z napadi proti predstavnikom narodov osi, ki se bore za dobro vse Evrope«. Ker je do napada poteklo komaj mesec dni, odkar je bila kvestura opozorjena na gostilno Keršič in brata Majcna, so policijski agenti začeli takoj s preiskavo v tej smeri. V noči med 1. in 2. avgustom so aretirali Milana Majcna. V njegovi sobi niso ugotovili samo, da je pred spanjem poslušal oddajo moskovske postaje, ampak našli tudi dve številki »Slovenskega poročevalca« in 6 revolverskih nabojev, ki so bili enaki onemu, s katerim je bil ubit nemški vojak. Zato so najprej Milana obtožili napada in ga odpeljali v policijske zapore v šestpeterski vojašnici. Marjan je bil ta čas že na Dolenjskem, po vesti o aretaciji brata Milana pa

se je takoj vrnil in se vrغل na delo, da pomaga pri rešitvi njega in tovarišev, ki so bili z njim v isti celici. Posrečilo se mu je vtihošpati potrebno orožje in 7. avgusta zvečer so Milan Majcen in tovariši, kot prvi poročilo kvesture, »ob pomoči od zunaj in zaradi nemarnosti slovenskih agentov, potem, ko so prepilili mrežo na oknu — ušli.

Jasno je, da Milanu ni bilo v Ljubljani obstanke. Odšel je v Iški Vintgar in se priključil četni, ki ji je poveljeval Ljubo Sercer. Policijski agenti so sedaj poleg Milana s podvojeno silo iskali tudi Marijana, ki se je ta čas skrival v Pavšičevi ulici pri družini Ivana Preleca. Kvestura si namreč ni bila na jasnem, kateremu naj pripíše napad na nemškega vojaka. V Pavšičevi ulici je 9. avgusta opazil Marijana policijski agent Viktor Jagodica in ga izdal. Popoldne 10. avgusta je odšel Jagodica s slovenskim in dvema italijanskima agentoma v zasedo v Pavšičevo ulico in hotel Marijana aretirati. Med begom je Marjan Jagodica ustrelil, vendar se je v Tugomerjevi ulici zgrudil pod krogli v kvesturinov Baršettija Eugenija in Muscia Gaetha. Zakonca Ivan in Marija Prelec sta bila zaprta. Prelec je pozneje odšel med partizane in padel kot borec NOV.

Milan Majcen, visok in krepak, vedno dozveten za šalo, držen in pogumen, je bil že čete postogo zahajal tudi h koči v Iškem Vintgarju, kamor so z

IZ NAŠIH KRAJEV

NOVO MESTO GRABENA SEZONA

V Novem mestu je bila gradbena podjetnost letos vsaj v obsebnosti precej živahna. Kar leno je gledati nove hiše in hišice, ki so zrastle med letom ob Trdnovi cesti; v nekatero so se lastniki že vselili. Če bi zgradila vsaj toliko hiš tudi razna podjetja, tovarne in uradi, bi bila stanovanjska kriza v mestu s tem že znatno omiljena. Toda...

PLOČNIK PROTI POSTAJI

Novo mesto ima zelo malo pločnikov za pešce, to je znano Najnujnejša in najpotebnejša pa bi bila zgraditev pločnika ob cesti proti železniški postaji. O tem se je že veliko govorilo in pisalo, zlasti v humorističnih listih, a vse zaman. Naj bi odgovorni malo mislili za to vsaj sedaj, ko takolejke ceste.

IZ DOLENJSKIH TOPIC

Preteklo nedeljo je bil v Dolenjskih Toplicah redni sestanek za starše dijakov toplešnih niž. gimnazij. Sklepanje je bilo tudi sestanek staršev učencev o sn. šole, ki pa so se važnega sestanka udeležili v tako majhnem številu, da ga sploh ni bilo. Pila udeležba je slabo sprječevalo za starše, ker se premalo zanimajo za vzroke svojih otrok.

CIGANI POVZROČILI POŽAR

15. oktobra ob pol enajstih dopoldne je nenadoma nastal požar v vasi Male Dole pri posestniku Janezu Voznju Gorjeti je zadelo koruznica na vozu pod listnico. Zaradi močnega vetra se je požar hitro razširil; v hipu

je bil v plamenih celo gospodarsko poslopje. Vihar je bil tako močan, da je celo v vasi zanesli sipe goreče slame. Za Voznjovi poplopi se je vrgalo še poslopje posestnika Janeza Fortunata, ki je bilo oddaljeno približno 100 metrov, od tu pa je zaneslo ogenj še na sto metrov oddaljeno poslopje Franca Fortunata. Zaradi pomankanja vode in velike oddaljenosti sasilce so gospodarska poslopja porokrela do tal. Gasilci so s svojo požarovalnostjo rešili le stanovanjsko hišo Janezu Voznju, ljudje iz vasi pa živino. Pokorel je tudi skoraj vsa poljski pridelek in orodje. Skupna škoda znaša nad tri milijone dinarjev.

ZAKONI VELJAJO TUDI V BRUSNICA...

Preteklo nedeljo sem siljal v Brusnicah precej ostre kritike s strani gostilničarja Franca Gorence. Zanimal sem se, čemu se Gorenc tako razburja Okrajni ljudski odbor v Novem mestu ga je kaznoval z globo 4000 dinarjev zaradi prekrškov zakonov in predpisov. Gorenc je ponovno prekršil obzovani valni čas, v razgovoru s ljudmi pa je poudarjal, da ga je naznanil sovražnik Jarc. Sodim pa, da se je Gorenc priljvil s a m, ker prav gotovo ne bi bil kaznovan, če ničesar ne bi bil kriv! Kdor ne pozna ali pa neče poznati zakonov in predpisov ljudske oblasti, naj nikar ne krivi na prelete kazni sosedov ali zancev! Gorenc je poleg tega član okrajnega ljudskega odbora in predsednik krajevnega ZB ter bi predpise moral bolj poznati kakor drugi vaščani, pokorbi pa bi moral tudi, da ne bi bilo v njegovi oblasti ob nedeljah takega »aufbiksanja« in razražjanja pozno, v noč. Vsa, kar ni v skladu z našo izgradnjo socializma,

mora odpasti! Sem pa spada prav gotovo tudi vsaka prekomerna pličevanje. Maršalkeri mož in oče bi šel iz gostilne lahko pravočasno domov, pa ne bi bilo po naših družinah toliko skrilih tragedij, preplov in pretepot!

To nedeljo sem se v Brusnicah zamudil. Iskal sem tovariša Jarca, da se mi povedali, da je v službi. Bilo je okoli pol enajste ure pomeh in zadnji gostje so pravkar zapuščali Gorencevo gostilno. Ker sem stal blizu stavbe, sem siljal Gorence, kako je podžagal goste, naj grejo nad Jarca, če pa nočejo iti, da bo šel on sam. Škoda, da Jarca ni bilo doma, gotovo bi se oglašil pri Gorencu in za seznanil še z družini zakon.

Zadeva med Jarcem in Gorencem me je zanimala še naprej. Zvedel sem, da je Gorenc prepovedal Jarca, da ne sme jemati vode iz njegovega vodnjaka. V to se vmešavajo tudi dekleta, kot n. pr. neka Banova iz Vel. Brusnice. Se bolj žalostno pa je to, da tudi nekateri vplivnejši ljudje v Brusnicah ne razumejo teza in podpirajo spekulacijo, zakrivajo prekrške zakonov ter predpisov in zagovarjajo nepravilno postopanje Gorence. Rad bi jim povedal le to; zakoni in uredbe ljudske oblasti veljajo tudi v Brusnicah! E. P.

Srednješolsko atletsko prvenstvo

V nedeljo 21. oktobra je bilo v Ljubljani srednješolsko atletsko prvenstvo, katerega so se udeležili tudi dijaki iz Novoga mesta. Na igrišču je bil oder, kjer so razglajali najboljši tri tekmovalce vsake skupine, ki so prejeli tudi diplome. Novomeški dijaki so prejeli šest diplom; od teh je dobila tri dijakinja Svetličičeva.

Objavljamo nekaj najboljših rezultatov novomeških dijakov:

100 m: Svetličič Milena 14,0; višina: 1 in 2. mesto Svetličič Milena 125 cm;

daljina: 3. mesto Svetličič Milena 3,79 cm; 500 m: Robar Erna 1:35,5 (3. mesto); met bombe: 2. mesto Zagar Ljubo 62,50 m; 100 m: 3. mesto Zagar Ljubo 12,4.

Metalci kroglo in kopja so se odrezali

Uredništvo in uprava »Dolenjskega lista« sta se PRESELILA

v nove prostore na Ljubljansko cesto št. 25 (v hišo dr. Globevnika)

Naslov za pisemske in ostalo pošto: Novo mesto, poštni predal št. 33. Telefon: 127

veliko slabše kot običajno v Novem mestu. Nekateri izmed novomeških dijakov so se uspešno borili v teku na 300 metrov, vendar pa niso mogli uspeti proti prvakom najboljših atletskih društev.

Zelimo še več takih medšolskih športnih tekmovanj, da bi mladina lahko pokazala svoje sposobnosti v raznih športnih panogah. G. J.

Kaj je z dolenjskim nogometom?

Na članek pod gornjim naslovom, ki je bil objavljen v našem tedniku pred štirinastimi dnevi, nam je poslal tovariš F. S. iz Novoga mesta naslednji dopis:

»Dopisnik A. iz Kočevja ima prav, ko trdi, da je na Dolenjskem nogomet zaspal. Moramo priznati, da je šport na Dolenjskem zelo nazadovale, kar lahko vidimo v Novem mestu samem, kjer smo imeli včasih dobre nogometne in ostale športnike, zlasti telovadce. Danes vsogled ni več.

V Novem mestu je že bilo ustanovljeno poverjenstvo za nogomet, in sicer za okraje Novo mesto, Kočevje, Trebnje, Črnomelj in Krško, kar dopisniku ni dovolj znano. Poverjenstvo je tudi razpisalo prvenstvo Dolenjske za prva moštva in mladinska moštva, vendar pa se društva tega vabijo in prva leta iz tekmovalni; prijavilo pa se je mladinsko moštvo, ki je na tekmovalnih nastopih z lepimi uspehi.

Razumljivo je, da bi bilo treba v Novem mestu ponovno ustanoviti nogometno poverjenstvo in povežati obstoječa nogometna društva ter pričeti s prvenstvom za Dolenjsko kakor se je to bilo pred vojno in prva leta tekmovalni; prijavilo pa se je mladinsko moštvo, ki je na tekmovalnih nastopih z lepimi uspehi.

Nujno je torej potrebno, da bi se take in podobne nepravilnosti za vedno odpravile. V društvih bi bilo treba pričeti z rednim treningom in pravilnim športnim obnašanjem. Važno je tudi, da se disciplina igralcev in gledalcev, ki na tekmovalnih in nogometnih arenah večkrat nepravilno postopajo.

Važno pa je, da tudi naša oblast, razna podjetja, ustanove, sindikati in podobno pomagajo pri razvoju nogometa s finančnimi sredstvi in v vključevanju novih članov v nogometna društva. S. F.

NOGOMET V ČRNOMLJU

V povratni prijateljski nogometni tekmi so pionirji črnomeljskega »Rudarja« premagali pionirje gradaške »Svobode« z rezultatom 3:0.

PADALSKI SKOKI V RIBNICI

V soboto 20. oktobra so skakali s padali na ribniškem letališču člani kočevskega aerokluba. 14 veselo nazemljani, pogumnih ljudi je skočilo v višine 600 metrov. Odlično uspeli skoki so predvsem zaslugi tov. Lj. Jerca, ki je vsaj en padalski tečaj. Prireditev si je ogledalo lepo število ljudi. — T.

Prizor z Loke: Borba nad mrežo

Za širši razvoj šaha na Dolenjskem

Velike revolucionarne družbene spremembe so odprle našim ljudem široke možnosti šahovskega udejstvovanja.

Povsem obdoviti se je šah v naši državi dvignil na tako stopnjo, da zavzemamo z njim nedvomno drugo mesto v svetu. Kako je a šahom v naši domovini Sloveniji izredno močno se je razvil na Gorenjskem in Štajerskem, dočim se na Dolenjskem in Primorskem razvija precej slabše. Vzroki za to so v zaostalosti. V sami organizaciji ter premahnjem upoštevanju šaha kot važnega vzgojnega sredstva.

V zadnjem času se je šah na Dolenjskem nekoliko poživljal, saj obojeja že pet registriranih enot. V kratkem času pa jih bo še več. Najbolj delavni so Novomeščani, ki imajo že dve društvi; iz teh izhajata tudi dolenjski šahovski prvaki za leto 1951 — Slavko Sitar in mladinski prvak — Mitja Silla. Prav nič ne zaostajajo v organizaciji celo moštvo boljše — Trebanjci in Ribničani, ki so si za to leto osvojili moštveno prvenstvo Dolenjske. Kaj poredijo k temu Belokranjci in drugi, ki bi tudi lahko organizirali šahovske enote? Za to so pozorji v vsakem okraju, ker je povsod dovolj šahistov, samo organizirati jih je treba.

V nedeljo 21. oktobra je bil v okviru proslave priključitve Primorske v Postojni prvi šahovski dvoboj med reprezentancama Dolenjske in Primorske. Na 20 deskah Dolenjske šahovske moštvo so zastopali najboljši šahisti iz Novoga mesta, Trebnja, Ribnice, Kočevja, Višnje gore, Črnomlja, Krmelja in Mokronoga.

Januarja 1952 bo v Novem mestu prvo dolenjsko šahovsko prvenstvo, ki ga bo organiziral dolenjski šahovski odbor. Zato naj posamezne šahovske enote izvedejo šahovska prvenstva v mesecu novembru. Ker bodo prisliki za turnir v postojni igralci registrirani enot, se morajo šahovske skupine čimprej registrirati pri šahovski zvezi Slovenije v Ljubljani, kjer bodo dobili tudi podrobnejša pojasnila. Ivan Zabukovec

V revanšnem šahovskem dvoboju Novo mesto: Trebnje, ki je bil v nedeljo 21. X. 1951, so zmagali Novomeščani z rezultatom 7:3. Trebnje je nastopilo v oslabilni postavi. Brozturnir, ki je sledil revanšnemu dvoboju, so zaključili v svojo korist Novomeščani z 10 in pol točkami pred Trebanjci, ki so dosegli 5 in pol točke. V. M.

Kino

KINO NOVO MESTO PREDVAJA:

Od 25. do 29. oktobra ameriški barvni film: »Scherezada« Predfilm Obzornik št. 49/II.

Od 29. 10. do 1. novembra francoski film: »Človek človeku« Predfilm Filmske novosti št. 36.

Iz pred sodišča

ZA TATVINE V RUDNIKU STA PREJELA ZASLUŽENO KAZEN

Lani v oktobru je neznan storilec vstopil v barako rudnika Krmelj blizu vasi Hince in odnesel iz nje brusilno ploščo, vredno dva tisoč dinarjev in 4 m gumijaste cevi. V jeseni 1949, ko je izgubil iz kovance tega rudnika tudi namizni vodovarjalni primerč, ročno spajkalo, vlačni ključ, tesnila, 3 kg bakrene pločevine, skoraj 8 kg pocinkane pločevine, 7,5 kg črne pločevine in vodovodni ventil. Storišče pa je bil kmalu pod ključem. Te predmete je ukradel 24-letni kovač Vinko Podlogar, iz Gabrijel v trebanjskem okraju. Za ta dejanja je bil zagovorjen pred senatom novomeškega okrajnega sodišča, ki ga je obsodil na 7 mesecev strogega zapor. Pred sodnik je stal tudi 26-letni Mihael Rataj, delavec ekipe za popravila globinska vrtnja, ki je lani v septembru vzel temu podjetju v St. Janžu 8,60 kg bakrene žice, Rataj, ki je svolo krivdo gladko priznal in obljubil, je bil kaznovan s 3 meseci zapor. Pozornost za dobo enega leta. Nasprotno pa je Podlogar svojo krivdo trdovratno tajil, čeprav mu je bila dokazana.

IZGAVARJALI, DA SO JUNČKA UBILI ZATO, KER JIM JE ...

... pojedel eno aralco. ... Sralco je junček plačal z življenjem, tatovi pa s preletimi kaznimi: prvi od obtožencev je dobil mesec dni zapor, drugi mesec in 7 dni, tretji 21 dni, četrti 15 dni in peti 21 dni zapor.

NA ČRNI VOZNIJI S TOVORNIM AVTOM V KAPELICO IN POTOK — OD TAM ZA SEŠT MESECEV V ZAPOR ...

V 38. številki našega lista smo poročali o prometni nezgodi Gap-ovega šoferja Stefana Gombovca, ki je na črni vozniji (brez dovoljenja) dne 2. septembra tega leta zavozil na cesti Dol. Toplice—Podturen v kapelico, jo delno porušil, nato pa zadenski zdrknil v potok Sušico.

Tega dne se je šofer Gombovec vračal z delno pokvarjenim avtomobilom iz Semčice v Stržo. V Črmošnjicah je popil pol litra vina, vzel na kamion nekaj ljudi in v veliko brzino zdrvel v Toplice, kjer si je spet privoščil kakšen literček vina. Čeprav je imel vozno dovoljenje samo za Stržo, je hotel napraviti uslugo Franči Pre in njemu otroku s tem, da bi ju s 8 tonskim kamionom zapeljal nazaj v Črmošnjice. Okrog 18. ure so se naložili in spet z največjo brzino potegnili iz Toplic. Dokolj vinjen šofer je že proti ovinku vozil močno po levi strani, pred ovinkom pa ga je zaneslo na levo stran ceste na travnik, kjer je z vso brzino trčil v žago od nesrečnega kapelice in jo deloma porušil. Tu se je avto ustavil in začel počasi drsiti nazaj proti potoku Sušici. Ker so mu baje odpovedale zračne zavore, šofer ni mogel več zadržati vozila. S pomočjo drugih ljudi, ki so bili slučajno zraven, so se vsi trije rešili iz kabine, avto pa je drvil v 25 metrov globoko korito potoka, kjer je obležal razbit. Škoda je ocenjena na okrog 110.000 din.

Pred senatom okrajnega sodišča je Gombovec skesan priznal svoj greh, da je vozil pljkan iz brez dovoljenja ter z največjo brzino, ki je možna pri tako velikem kamionu. Obažen je bil na šest mesecev zapor, glede plačila škode pa se bo pozgovoril z gozdnim avtopodjetjem na civilnem sodišču.

Oglas

IZLOŽBENA OKNA Z ŽELEZNIMI ROLETAMI

(2 kom.) v velikosti 1,65 x 3 m z okvirji in 7-milimetrskim steklom ter vhodna vrata za trgovski lokal z železnimi roletami, velikost 1,50 x 2,40 m prodamo. Reflektanti naj se javijo na naslov: Mladinski dom Semčice, Bela krajina.

KOZICE POLHOV

odkupujemo po 25 dinarjev za prvovrstni komad. KOTEKS — odkupovalnice v vseh večjih krajih Polharji. Kakovost je podlaga za oceno kozice, zato pazite na pravilno izdelavo!

PREKLIC

Rolih Miha, posestnik, šmalčja vas, preklecjem vse obdolitve, ki sem jih izrekel o Ignacju Oblaku, čevljarju in poverjeniku za trgovino iz prekarbo v Gor. Brezovci pri St. Jernetu Zahvaljujemo se mu, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Feliks Rozman, posestnik, Brezova reber 5, preklecjem, da bi bil Bobnar Rudolf, upokojene v Vapeli vsaj 52. menj ukradel perilo, ker to ni res in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

Preberite tudi tole

Vsem naročnikom »Dolenjskega lista«, ki še niso poravnali naročnine do konca leta 1951, smo te dni razposlali opominke polnočne. Ponovno jih prosimo, da takoj poravnajo zaostanke in doplačajo razliko, ki je nastala po podražitvi lista v juniju. »Dolenjski list« bodo redno dobivali samo tisti naročniki, ki imajo poravnano naročnino do konca leta 1951. Z novim opominjanjem si bodo zaostankarji naredili le nepotrebne nove visoke opominjevalne stroške in jezo.

Naročnikom, ki so medtem prejeli opomin našega odvjetnika, smo »Dolenjski list« ustavili. Znova jim ga homo začeli pošiljati, ko bodo plačali zaostanke in naročnino do konca leta 1951.

Uprava »Dolenjskega lista«

nedeljskimi izletniki iz Ljubljane prihajala poročila o položaju v Ljubljani in okolici ter hrana in orožje za partizane na Mokreju.

V Iškem Vintgarju se je Milan sestajal tudi s pesnikom Ivanom Robom, ki je bil pozneje kot propagandist Cankarjeve brigade ujet in februarja 1943 ustreljen kot talec. V nedeljo, 7. septembra je Milan zvedel, kot pripoveduje o tem Daki, da je med turisti v koči pri Iškem Vintgarju tudi nekaj ovaduhov, oziroma preoblečenih policijskih agentov. Z nekimi tovariši je takoj odšel v dolino, pustil tovariša v grmovju blizu koč, sam pa se golorok in brez sukničja pomešal med izletnike. Kmalu je našel, kar je iskal.

Ob tej izsleditvi italijanskega vojuna se je Robotti razburjal, češ da so policijski agenti s svojim nespretnim posegom (preočitno vohjanje po Iškem Vintgarju) pokvarili vso, po karabinjerjih in vojski pripravljeno akcijo proti partizanom in jih na njo opozorili. Zato so hoteli Italijani, ko so videli, da so partizani obveščeni o njihovih namelih, ravnati hitro. Ze naslednje dni so na kamionih pridrli v Vintgar in požgali turistovsko koč. Pri tem je prišlo do streljanja, ker je bilo nekaj partizanov obveščenih po oskrbnici o bližnjem napadu. Ljubo Serceer pa je z ognjem z višjih položajev prisilil Italijane k naglemu umiku. (Primerjaj Dakijeve spomine v Borcu I, št. 3, str.)

Marinkom, ki je takrat prišel k četi zaradi akcije na Bučko, odšla proti Novemu mestu, da z ostalimi dolenjskimi partizani vpadе v nemško zasledbeno področje in unijci postojanko na Bučki; druga, manjša, pa je pod Milanovim vodstvom odšla zopet proti St. Janžu in Savi, da organizira skrivno preselitev kmetov, ki bi se hoteli izogniti nasilni izselitvi v Slezijo.

Proti koncu oktobra je šel Milan s svojim bratom Ivanom in Ivanom Mevžljem, katerega so klicali po domače Janče, v vas Murence pri Sent Janžu, Sestanke s kmeti je imel v hiši Rebšeta, ki je pred nemško preselitvijo pobežnil na italijansko področje. Za Milanovo prisotnost je zvedel mlinar Novak, ki se je izdaljal za Nemca in bil hud Hitlerjanec. Žena tega Novaka je nagovorila nekoga šestnajstletnega fanta, da je 28. oktobra popoldne javil nemški obmejni policiji, kje se Milan nahaja. Fant je za to dobil nagrado 50 mark in je pozneje pobežnil v Nemčijo, kjer morda še zdaj živi (Novak je bil kasneje kot nemški konfident kaznovan s smrtjo).

Nemška obmejna policija je dobila pomoč iz bližnjih postaj in zvečer obkolila Vodenikovo hišo, v kateri sta bila Milan in Mevželj sama, medtem ko je brata Ivana malo prej poslal Milan nazaj proti Mokronogu, da nabere novih borcev. Ob šestih zvečer je bil prvi napad na hišo, ki pa je obidil, Milan in Mevželj sta bila oboro-

žena samo pištolami in ročnimi granatami, zato sta pri obrambi lovila nemške ročne granate in jih še pred eksplozijo metala Nemcem nazaj. To delo je zahtevalo veliko spretnosti, prisotnosti duha in naglega gibanja. Pri drugem napadu je Mevželju eksplodirala nemška ročna granata, še preden jo je utegnil vreči nazaj in mu odtrgala zapetje in del glave. (Po drugih poročilih je bil Janče zadet od krogle v glavo.) Milan je ostal sam in se boril vso noč do drugega dne.

Ko so Nemci prvič zažgali hišo (ogel ostrejša), je Milan preprečil požar s tem, da je vrgel v ogenj ročno granato, ki je raznesla del gorečega ostrejša. Ko je bil že ranjen, se je Milan umaknil proti kleti in streljal na prodirajoče Nemce, ki so ga potem dobesedno preresešali s strojnico. Po pripovedovanju ljudi je bilo več Nemcev mrtvih in ranjenih (19?), nemško uradno poročilo pa naštevata samo nekaj laže ranjenih. To poročilo se v prevodu glasi:

»Poročilo nemške varnostne policije (SIPO) o spopadu na Murcah 28. oktobra 1941.

Čas dogodka 28. X. 1941, kraj dogodka: St. Janž pri Radečah.

Dne 28. X. 1941 je obmejni stražnik ugotovil, da se v hiši Alojza Vodenika, Murce št. 15, občina St. Janž, skrivata dva oboževata komunista.

Hiša je bila obkoljena, vendar je morala obmejna straža počakati na

prihod policije (Schutzpolizei), ker je bila straža oboževata le s pehotnimi puškami. Po prihodu policije so skupaj izvršili napad na hišo, ki pa je spodletel.

Policija je imela 5 ranjenih. Po ponovnem poizkušenem napadu na hišo sta bila laže ranjena Oberführer der Warhrmacht in kmet Vodenik. Poizkus, da bi zažgali hišo, je spodletel. Šele po prihodu težkih minometov in težkih strojnica sta bandita prenehala streljati.

V hiši so našli mrtva dva bandita. Bil je to Slovenec M. Majcen, katerega družina je bila izseljena že s prvim valom, in Janez Mevželj. Oba bandita sta v zadnjem času stanovala v Ljubljani, kjer je bil Majcnov brat ustreljen od italijanskih obmejnih oblasti.

Nemci so oba padla borca dali pokopati blizu kraja borbe, čez kakih 14 dni pa so ju veleli izkopati in ju fotografirati. Nato so oba zagrebli na pokopališče v St. Janžu. Priče trdijo, da so jima ob pokopu izkazali vojaške časti. Neki nemški vojak je kasneje trdil, da je bilo o borbi z Milanom Majcnom priobčeno poročilo tudi v enem centralnih nemških listov.

Lani 25. junija je Zveza borcev trebanjskega okraja postčila spomih obeh junakov in na hiši v Murcah vzdala spominsko ploščo. J.

(Z dovoljenjem avtorja ponatnjeno iz »Ljudske pravice« z dne 29. 10. 1950.)

Ljudsko-prosvetno delo v Beli krajini

V lanskej sezoni so v okraju Črnomelj obstajala štiri kulturno-umetniška društva v Gradacu. Vse leto se je borilo z velikimi težavami, da je končno s pomočjo članstva uredilo dvorano, ki sedaj lahko sprejme 300 do 400 ljudi. Pri društvu se je organiziralo tudi lutkovno-marionetno gledališče, ki je sedaj edino te vrste v Beli krajini. Z igrano »Miklova Zala« si je društvo postavilo trdne temelje za bodoči razvoj kulturno-prosvetnega dela v svojem kraju. Bilo bi nepravilno, ako ne bi omenili, da je pri razvoju društva v veliki meri pomagal Rajko Kunaver, tedanji učitelj v Gradacu.

Praznovanje 10 obletnice OF je dalo Beli krajini tudi zunanji povod, da se v kulturno-prosvetnem delu dvigne in pokaže svoje domače pesmi, plese in besede. V tem času je bilo 128 prireditev, ne všteti praznovanja in svečanosti akademij. Največ gostovanj je imelo mladinsko kulturno-umetniško društvo gimnazije Črnomelj, ki je gostovalo po Beli krajini s »Skopuhom« in vokalno-instrumentalnim koncertom. Drugo mesto v gostovanjih je zasedlo kulturno-umetniško društvo Otona Zupančiča v Gradacu, tretje pa igralna skupina Črnomlja z igrano Mire Pucove »Operacija«. Kulturno-umetniško društvo v Metliki je imelo naštviran kakovosten spored predvsem na področju glasbene dejavnosti, vendar pa ni prišlo do izraza, ker je imelo le malo gostovanj.

Uspeh ljudsko-prosvetnega dela se je pokazal v proslavljanju 10. obletnice OF, ko so najboljšie skupine nastopale v Črnomlju in Metliki. Tedaj je bil sestavljen celotedenski spored v katerem je bila zajeta glasbena, igralska, pevška in plesna dejavnost ter ostale kulturno-umetniške dejavnosti. Centralni program v Črnomlju je obsegal najlepša dela, s katerimi so se pripravljale skupine in društva za proslavitev OF. Videli smo »Razvaline življenja« in »Operacija«, »Večer folklornih plesov«, katerega je gledalo skoraj 2000 ljudi, poslušali pa »Vokalno-instrumentalni koncert« in »Instrumentalni koncert«.

Pri izvajanju programa je sodelovalo v vsem okraju približno 1800 članov najrazličnejših skupin. Tedaj so v društva in skupine vstopili novi člani, voljni sodelovati pri širjenju ljudske prosvete. Iz tega časa zaznamujemo nove skupine v Štrekljencu, Zagorcu, Radenci, Dobličah, Čresnjencu, Suhorju, Gribljah, na Vinici, Kanizariji in v ostalih krajih Bele krajine. Celo v Črnomlju, kjer se delo ni moglo naenkrat poživeti, so se vključili ljudje najrazličnejših poklicev in starosti v kulturno-umetniške skupine, toda kljub temu mesto Črnomelj še ne more za beležiti večjega uspeha, ker se je vo-

dilno delo vrtele le okoli majhnega števila tovarišev, namesto da bi se vodstva osnovnih množičnih organizacij zavzela in nudila pomoč tistim, ki so delali sami. Drugi vzrok, da je bilo mesto Črnomelj najslabše v kulturno-prosvetnem delu, je v tem, da se adaptira prosvetni dom že lep čas, toda za izvajanje kakršnih koli odskih del pa je še vedno nesposoben.

Knjižnice so imele v Beli krajini dobre pogoje za uspešen razvoj, saj je ljudska oblast samo v tem proračunskem letu izdala zanje že nad 106.000 dinarjev, zaradi slabega odnosa knjižničarjev do knjižnic pa se ne moremo pohvaliti z večjimi uspehi. Ljudje ne segajo po knjigah; to pa ni krivda nepremljenih knjižnic, temveč predvsem knjižničarjev, ki tedne in tedne ne stopijo v knjižnico, kaj šele, da bi

viden v Črnomlju, Metliki in v Adlešičih.

Pevskih zborov je v Beli krajini malo. Do sedaj jih imamo le pet (v Črnomlju, Metliki in Predgradu). Tu in tam se pojavi še kak drugi, toda zamre že po prvem nastopu. Ljudje si želijo lepe domače pesmi, zaradi pomanjkanja pevovodij pa ne pride do stalnih pevskih zborov.

Oglejmo si še slabe strani dela Okrajnega odbora, Ljudske prosvete v Črnomlju, kajti od njega je odvisno delo na podeželju. Vsi uspehi, ki so bil doseženi letos, so še vedno majhni v primeri s tem, kar bi se lahko do narediti v Beli krajini. Vzrok za to je v formalno sestavljenem Okrajnem odboru LIP. Prihodnja skupščina Ljudske prosvete bo zato morala izbrati v Okrajni odbor LP ljudi, ki bodo imeli

V Beli krajini, sončni deželci med Gorjanci in Kolpo, so narodne pesmi, obredja in plesi še vedno živ dokaz naše ustvarjalnosti in smisla za bogato ljudsko umetnost. — Na sliki: Belokranjci pevajo na festivalu v Vinici 17. junija letos

ponudili ljudem knjige, da bi jih čitali. Da so bile nabavljene nove knjige, gre zahvala predvsem okrajnemu forumu, ki je knjige nakupoval in jih nato razdeljeval posameznim knjižnicam. Vsekakor je grajanja vredno delo knjižničarja v Črnomlju, ki je razobesil oglas, da je knjižnica odprta ob določenem dnevu in uri, ko pa so prihajali ljudje po knjige, so se morali ozirati samo na oglas in na uro, do stopa do knjig pa niso imeli. Knjižničar je med tem časom odšel po drugih opravilih. Ko bi se to zgodilo enkrat, bi se lahko opravičilo; ker pa so to pogosti primeri, se mora grajati.

V Beli krajini so doma izvirni ljudski plesi, poznani po vsej Sloveniji. Ti so nekoliko zamrli, ker niso imeli ljudje potrebnih oblik. Odkar so posamezne skupine spet opremljene, se ni treba bati teoriji, da je narodna folklorna zamrla in da nam je na njo ostal le spomin in nič več. Ljudski ples živijo med ljudmi in prav letošnje leto so nam dale belokranjske folklorne skupine bogat spored domačih plesov in pesmi. Ta uspeh je zlasti

veselje do udejstvovanja v ljudsko-prosvetnem delu.

Slaba povezava dela množičnih organizacij na terenu, ponekod nepravilen odnos vodstva teh organizacij do ljudske prosvete na vasi in šibki gnotni položaj ljudsko-prosvetnih organizacij, to so nadaljnji vzroki, da se prosvetno življenje v Beli krajini ni dvignilo do takega uspeha, kakršnega smo si zamislili v začetku leta.

Janez Smrekar

„Dva ducata rdečih vrtnic“

Gostovanje Sindikalnega gledališča iz Kočevja

Komedijo, to veselo odrsko umetnost, lahko razstavimo na tri enote, ki kajpak niso ostro ločene med seboj, temveč posegajo druga v drugo ali vsebuje vse troje osnov komedijske umetnosti. So komedije, ki razkrinkujejo in ostro smejejo zlobi ali napake človeka, družbene plasti ali stanu, potem so take, ki jim je namen predvsem samo zabava, in tretje, kjer se zabava prepleta z nevsljivim moralnim poukom. V prvo vrsto gre na primer Mollerov Tartuffe (razkrinkavanje svetohlinstva), v drugo Gogoljeva Zenitev (smešni značaji), v tretjo, spet samo za primerom postavljeno, Dva ducata rdečih vrtnic italijanskega avtorja De Benedettija, s katerimi je na novomeškem odru gostovalo Sindikalno gledališče iz Kočevja.

Ta sodobna komedija o mladem zakonskem paru, ko bi se oba za nekaj časa rada »sprostila«, čeprav samo v nedolžnem flirtu, je pisana spretno, duhovito, z dobro tehniko zapleta in razpleta ter s tisto pravšno mero komike, da ne zdrse pod mero, ki jo gledališka umetnost zahteva tudi od zabavne veseligre. Vsebinska je zdrava in iz dialoga blisne nekaj jedrih rekov o življenjski modrosti.

Ta ali oni menil, da je komedijo lahko postavili na oder, češ saj ljudje se hitro smejejo — napaka, ki jo zagreši marsikatero amatersko gledališče ali posamezni igralci. V resnici pa ne gre, oziroma ne sme iti, samo za smeh: igralci morajo odkriti in pokazati tisto bistvo, okrog katerega je avtor nanizal komične prizore ali dialoge. In neko bistvo, nek globlji namen je v sleherni dobri komediji (plehkih tako ne bi smeli igrati noben oder). Člani Kočevskega gledališča so v tem oziru častno opravili svojo nalogo. Upriporitev te komedije so pripravili resno, jo res podrobno naštvirali ter zato poželi zasluženo priznanje novomeškega občinstva. Kočevjarji so dokazali, da nimajo samo dobrih igralcev, temveč da je pri njih doma krepka vna in trdna zavest, zakaj se igra in kako je treba igrati, da igra pred gledalci res prepričljivo zaživi. Neumestno bi bilo primerjati naše in Kočevsko gledališče po eni sami predstavi ter ju vrednotiti v odnosu drugega do drugega. Obe gledališki družini imata svoje kvalitete in pomanjkljivosti, gotovo pa velja, da sta najboljši na Dolenjskem, da ostanemo v ožjih, domačih mejah.

Dva ducata rdečih vrtnic je zrealiziral Zupan, hkrati pa igral tudi vloga advokata Sallvinija. Pokazal je izvrstno poznavanje režijske tehnike in njenih zahtev, igra je bila tekoča, situacije

pretehtane in jezik v skladu s pravopisom in odrsko izgovorjavo. Če odštejemo nekaj nebitnih hib, je bila igra uprizorjena vzorno. Enako se je Zupan izpričal kot »človek odra« v vlogi advokata Sallvinija, le v dveh primerih je ustvaril na odru malo preveč hrupa ter ušel iz okvira salonsko-solidnega poteka vse igre. Njegov advokat Sallvinij ni bil samo neka komična lutka, temveč živ in postavljen na pravo mesto.

Z izrazitim poznavanjem igralske tehnike, življenjem v tekst in z nadpovprečno igro je presenetil Lorbar kot inženir Verrani. Z glasom in vnanjimi izraznimi sredstvi (obraz, kretnje) je izpričal tenak posluš in smisel za psihološke odtenke; dal je Verraniju polnokrvnost in avtorjevi zamisli ustrezajočo podobo — dokaz pravega in močnega igralca, ki ne samo igra, temveč postavlja osebo, ki jo prikazuje.

Tretjo pomembno vlogo (v igri so samo štiri osebe), Verranijevo ženo Marino, pošteno zakonsko družico, ki je mimogrede zahrepenela po svetovljanstvu, je dobro in z okusom prikazala Znidaršičeva (okus naj pri tem pomeni smisel za vlogo). Znidaršičeva je lep odrski talent, da uporabi staro frazo, zlasti jo odlikuje glas, kar je za oder velikega pomena. S svojo igro je tudi lepo harmonizirala z ostalima dvema igralcema, tako da je bila igra brez raznih »konic«.

Sicer skromno vlogo služkinje Rozine je uspešno rešila Bocovala.

Skratka: Kočevjarji so dobro zaigrali. Imajo nadarjene, spretno in prizadavne igralce. Obvladanje teksta, solidno izdelane vloge in preštudirano delo, za služi posnemanje. Vsekakor smo bili veseli njihovega obiska ter res zadovoljni z njihovo predstavo. Naj bi se z obojestranskimi gostovanji vzpostavile in utrdile tesnejše kulturne vezi med Kočevjem in Novim mestom, kar bi bilo tudi v korist obeh gledališč.

OBVESTILO

V podlistku Frančka Sajeta »KAKO SO DOLENJSKI FAROVJI USTANAVLJALI SVOJO BELO VOJSKO« je tiskarski skrat zakrivil več manjših napak, ki jih bodo bralci lahko sami popravili po izidu avtorjeve knjige. — Sajetova knjiga »BELOGORIZEM« bo zaradi tehničnih ovir izšla šele konec novembra v založbi Slovenskega knjižnega zavoda v Ljubljani.

Knjigo boste po izidu lahko dobili tudi v vseh podružnicah Drž. založbe Slovenije v dolenskih okrajih.

Probtine iz dolenske popotne malhe

Takšen čas je, da po gričkih in brezih še skripajo stiskalnice, žganjarski kotli pa se na moč solijo. Kje drugje naj bi bil, če ne med ljudmi med Kolpo in Krko, od Gorjancev do Roga. Toliko novic, toliko veseljih in žalostnih, okroglih in suhih, bridkih in zbadljivih, da je malha vedno prenesna za vse...

V Beli krajini sem bil oni dan, v Preloki nad lepo Kolpo. Rad bi si še bližje ogledal sosedno hrvaško zemljo, pa sem stopil do farne cerkve, od koder se najdlje vidil. Pred cerkvijo sem zagledal gručo požolnih ženic, ki so bile obkane in v vidnih skrbeh. Mislim sem, da je spot Novakov čača skočil iz cerkvenega stolpa ali pa da koga pokopujejo, da mi je le neka tetka potožila, da so gospoda odpeljali in da se tako bojijo zanj, če bodo le še živi prišli nazaj. Potožili sem jo, da če gospod niso nič krivi, se bodo prav gotovo kmalu vrnil. Spomnil sem se pa, da je prav ta gospod letos napadel moje tašbo, kor se je njena hčerka potožila samo civilno. Kaj, če je bila takih napadov in javnih pridrig, ki nimajo s cerkvenimi nanki in navesti nič skupnega, že kaj več!

Iz Preloke sem zavrl skopi Zilje. Tu živijo marljiv in delovni ljudje. Z veseljem koplejo temelje za novo kolo, da njihovim otrokom ne bo treba hoditi 6 km daleč do došle. Od tu sem se spustil proti Vinici. Dohitel sem učitelja, ki stanuje v Preloki, poučuje pa v Stari lipi. Priložil se mi je, da ima ženo in dva otroka, pa hodi vsak dan 18 km daleč peš v službo in nazaj. Skozraj mu ne bi verjel, pa me je o tem poučil podnat njegovih čevljev... Na Vinici je veselo; ne vem, kaj tako privablja ljudi v ta kraj. Lep je, lep, toda, hm, šolo imajo v zasebnih stavbah. In tako sem nesrečnik, zavil k »Bibičirtu«, da bi si privezal z maselejem popotno dušo, pa sem se bridko uredal. Zejo mi je pograši šele prijazni »školnik« pri Malicu.

Večerilo se je, ko sem jo mahal proti Slnjem vrhu. Pravitjo, da je to država v državi, kjer ni drugega kakor veliko divjih svinj. Šel sem skozi Damelj in alisal, da pro-

dajajo meso. Res se ga — jagnjetino so sekali, ki so jo razrezali volkovri, po 200 dinarčkov je bil kilogramček, nič dražje. Na Slnjem vrhu sem dobil kislo jabolčnik, ki ga točijo po 100 dinarjev.

»Poceni ste, poceni...« sem dejal možkom, ki so mi odvrnili, da imajo prehude ogledale belih žit in da je teza kriv KLO. Pogledal sem v papirje, pa sem videl, da je imel največji kmet predpisanih celih 5 kg mase!

»Za denar stokate, pa imate zaslužke na pragu!« sem jim dejal v slovo naslednje jutro. Na tisoče metrov drv posekajo tod okoli Bosonaj in Ličan, domačini pa čakajo, kdaj bodo začeli padati pečenil golobi lapod neba.

»H James, ugani kaj je tole: nima oken ne vrat, nedoizidano je spred in zad...« so mi ustavili prijazni Črnomelci ter se mu zali. Tuhtal in gruntal sem nekaj časa, potem se mi je pa posvetilo. Dobro znane poti ni več, na njenem mestu pa stoji spakodralo, ki so mi ga zastavili v uganki. Nekdo je stal tam Dom ljudske prosvete, ki je po nasilni smrti dobil zaščito. No, tako pomirite se imunitete si res ne želim, zato sem ungarinarjem s prstom pokazal na čudo moderne gradbene tehnike, ki bo še dolgo kazila Črnomelj.

Manj sreče sem imel s iskanjem velike grobnice in spomenika padlim borecem, ki sem ga videl v časopisih že poleti. Pretekla pa nikjer. Morda so ga skrili na kakšno dvorišče, kot listega, ki je še stal na Suhem mostu.

Neprijetnosti sem imel na novem mostu. Zavil sem proti stranšču podobni baraki in si že hotel oddahniti, pa mi je na vsem lepem priletele pod noge kovaško kladivo. Dobro, da mi ni potrolo palcev na nogah, tako da sem je prišel mimo Rožičeve gostilne do bližnje koruze. Ko sem se v velikem letu vračal mimo nevarne stavbe, sem ugotovil, da je to »moderen« privatni kovaški obrat.

»Nič ne piši,« sem si dejal, »saj si človek lahko vse zapomni!« Res, tako dela tudi prodajalka in trgovini nove stavbe na Črnomelju.

skem Glavnem trgu, ki spravlja denar za prejšnje blago lepo v škatlo ali predal, ne da bi pisala bloka. Kaj hooš, skrajna štednja s papirjem tudi nekaj velja.

Nekomu, ki mi je nato v vlaklu tožil, da ima premalo kurjave za zimo, sem blizu Mirne peči svetoval, naj pogleda v rudnik pod ruševinami nekdanjega postojnega postopla. Tam čakajo lepi, do 30 kg težki kosti porokov, da bi jih lahko usmili.

V Mirni peči imajo te dni precej dela. Ne vedo namreč, po kateri strani bi se počesali, da bi pričesali 12.000 dinarjev izgube pri gradnji zadružnega doma. Nekaterim Mirnopečanom bi svetoval, da bi se počesali po zadnji strani telesa s tistimi rastlinicami, ki proraščajo zaletke nizov bodičev za družnega doma. Te bi jim razbistriše oči, da bi lahko videli do Strate, Dol, Toplice, Bršljina, Gor, Sušice in Žužemberka, pa tja do Trebnjane in se naučili, kako se taki domovi zidajo. Sicer pa se Mirnopečanom ne sme oditi, lokalpatriotizma, saj so poma- rila Žužemberka, da se sami nehall zidati svoj dom in odstopili Suhokranjem oneko.

»Ljudska volja« v Dobravi je zelo raztegljiv pojem Medtem ko so v Beli cerkvi, Skočianu, St. Jerneju in Zameškem sprejeli mali kmetije obveze za oddajo belih žit v letu 1932, po 500 do 1700 kg, pa so v Dobravi prav tako v letu 1932, po 500 do 1700 kg, pa so v Dobravi prikrajani. S tako ljudsko voljo posameznih bogatih kmetov pa niso bili zadovoljni srednji in mali kmetje, ki hvalno odklanjajo nožno težega koru kakor jim po zakonih pripada. Tudi v Birni vasi so breknili na stare strune!

»Na vsaki strani nekaj, da velikih ne smemo preveč obremeniti!« Malo kmetje izso dajo, ker imajo manj za oddati! — tako so se kmatali možje na odboru.

Hudo težak plan so sestavili tudi v Uršnih selih, saj je nosil tajnik kar 13 dni v Novo mesto. Da je res jesen, so ugotovili na okrajnem poverjeništvu za državne nabave po tem, ker so uršnoselski akti lepo dišali po vzgredov župci.

Pa novice iz Trebnja in drugod! Prihodnji!

Janez Popotni

Pred sedmimi leti je bil v Črnomlju ustanovni občni zbor Društva novinarjev Slovenije

22. oktobra 1944 je bil v Črnomlju v prostorih bivšega hotela Lakner ustanovni občni zbor Društva novinarjev, katerega so se udeležili najvidnejši predstavniki tiska na osvobodjenem ozemlju, med njimi tudi dr. Aleš Bebler, Marija Vilfanova, Radko Polič, zastopniki agitacijsko-propagandnih komisij ter nekaj članov okrajnega odbora OF za Belo krajino.

Na dnevnem redu so bila poročila, volitve upravnega odbora novega društva in slučajnosti.

Tovariš dr. Bebler je poudaril pomen ustanovitve novinarskega društva, kateremu je začrtala smernice že dvodnevna konferenca zastopnikov tiska in književnosti, ki je bila v Metliki 5. in 6. maja 1944. Podčrtal je, da mora biti novinar najboljši politični delavec, hkrati pa je nakazal potrebo po šola-

nju novega novinarskega kadra.

Tovariš Radko Polič je govoril o stikih novinarjev z drugimi republikami in poudaril, da naj novinarji obdelujejo gradivo s širšega, to je jugoslovanskega gledanja. O pomenu dopisništva je govorila tov. Marija Vilfanova, ki je med ostalim dejala, da je dopisništvo še vse preveč spontano, premalo pa organizirano. Dopisnik naj bo oprsčen drugega dela. Potrebno je takoj začeti zbirati naročnike za reden tisk, vsak okraj pa mora imeti svojega stalnega dopisnika (okrajji so bili takrat zelo majhni). Ob zaključku referata je tov. Vilfanova poudarila: »V gozdovih se kuje nov značaj, raste nov človek in tudi nov novinar.«

Peter Romanič (po originalnem zapisku z ustanovnega občnega zbora Društva novinarjev)

V Metliki je zaživel BELOKRANJSKI MUZEJ

JOZE DULAR

Ko je v decembru 1950 Muzejsko društvo v Metliki na svojem drugem občnem zboru izdelalo in sprejelo načrt za naslednje leto, se je zvedelo, da stoji pred težkimi nalogami. Treba je bilo s papirja spraviti v življenje Belokranjski muzej, treba mu je bilo preskrbeti vsajčasne razstavne prostore in mu s tem omogočiti, da bo lahko uspešno opravil svoje naloge.

Za muzej sam so določeni številni prostori v metliškem gradu, ki pa so sedaj zasedeni. Poleg privatnih strank so namreč tu še nižja gimnazija, dijaški internat in okrajno sodišče, ki so zavzeli vse obširno prvo nadstropje. Morda bodo že v bližnji bodočnosti tu na razpolago prvi razstavni prostori, saj se bo, če bodo Metličani kolikaj podjetni, že prihodnje leto dijaški internat preselil v novo, do zdaj v surovem dograjend stavbo ob Prosvetnem domu, medtem ko je za sodišče predvidena zgraditev nove reprezentativne stavbe v Črnomlju.

Za sedaj torej v gradu za muzej ni prostora, čeprav je zgradba po pomenu in funkciji nujno določena zanj. Toda Muzejsko društvo oziroma pripravljajni odbor, ki je obstajal od pomladi

1949, tudi ni mogel držati prekrizanih rok. Bilo je potrebno, da začne čimprej zbirati in na primernem prostoru shranjevati muzejske predmete, saj se je prav ob dokumentih narodnoosvobodilne borbe videlo, koliko je bilo zamujenega — in to ne samo v Beli krajini temveč skoraj po vsej Sloveniji! — ker ni bilo že takoj od početka urejeno sistematično zbiranje dokumentov tega komaj polpreteklega časa.

Za Belokranjski muzej je bila sicer že pred vojno določena cerkva sv. Martina v Metliki, ki je ena najstarejših belokranjskih cerkva in segajo njeni začetki baje že v 13. stoletje. Bila je že močno razpadla, pa jo je med zadnjo vojno metliško Tujskoprometno društvo za zasluge domačina, književnika Engelberta Gangla, ki je pri tedanjih prosvetni oblasti v Ljubljani izposloval potrebni denar, pričela obnavljati in jo je deloma tudi obnovilo. Čeprav restauracija cerkve ni bila izvedena po spomeniško varstvenih načelih, saj so bile nekatere nagnjene stene, kakor tudi gotško okno v steni, kar zalito z betonom in je tako

marsikaj zgubilo svojo prvotno podobo, je bilo to poslopje vendarle rešeno popolnega propada. Med drugim so takrat tudi premenjali vse ostrešje, prekrili streho in napravili nove zlebove. Začeto delo je ustavil nadaljnji razvoj vojne. dogodkov in je tako nedovršena cerkva do lanske pomladi služila za shrambo desk in sena.

Odbor Muzejskega društva je takoj sprevidel, da cerkva s svojim skromnim in vrh tega precej vlačnim prostorom ne odgovarja potrebam Belokranjskega muzeja. Zato je je namenil za lapidarij, kamor so bili lanske pomladi iz razpadajoče grajske cerkve na Krupji pri Semicu prepeljani trije nagrobniki pl. Burgstallov. Epitafji so lepo umetniško delo iz prve polovice 17. stoletja in predstavljajo v naravni velikosti očeta, sina in vnuka, fevdalce, ki so v tisti dobi posedovali belokranjske gradove Krupo, Gradac in Pobrežje. V steno novega lapidarija je bil vzidan tudi spomenik Gallensteina iz tiste dobe, prepeljan pa je bilo semkaj tudi nekaj rimskih kamnov. Letos je odbor dal izravnavati tudi močno nagnjeno znamenje pod cerkvico, člani pa so s prostovoljnimi delom ure-

dili prostor okoli lapidarija, ga ogradili in zasadili z okrasnim drevjem, predvsem s tipičnimi belokranjskimi brezami. Ko bodo napravljena in zasteklena nova okna, bo v lapidariju verjetno urejen arheološki oddelek Belokranjskega muzeja.

Za ostale zbirke, predvsem za etnografijo, za zgodovinsko in narodno-

Vrči in majolike v Belokranjskem muzeju

osvobodilno zbirko pa je bilo treba najtičasne prostore drugje. Pravzaprav teh zbirki ni bilo še nikjer; pripravljalnemu odboru je bilo obljubljenih le nekaj mavčnih odlitkov in skic kiparja Metličana Alojzija Gangla in neke na grajskem podstrešju sta se skrivala dva majhna zaboja keltsko-ilirskih izkopanin s Kučarja pri Podzemlju, ki ju je tam še pred vojno shranilo bivše Tujskoprometno društvo. Toda tudi za te stvari je bilo treba najti vsaj skromno ebno.

K ereči je bila v maju 1949 izpraznjena s freskami okrašena jedilnica v župnišču in še sosednja soba in tja so člani pripravljalnega odbora prinesli 12 Ganglovih kipov — ti so prišli v Metliko iz Prage l. 1940 po posredovanju kiparjevega nečaka Engelberta Gangla — in kučarske izkopanine. To je bil prvi inventar novo snujočega se muzeja, medtem ko je dve veliki mizi, na katerih so bili ti predmeti razstavljeni, posodilo župnišče. V naslednjih dneh je neki študent našel na grajskem podstrešju železno čelado, upokojeni šolski nadzornik Konrad Barle pa je daroval star čebelni panj, narejen iz drevesnega debla, bakreno grelnico in lončeno posodo iz 16. stoletja, v kateri so našli shranjene srebrne bavarske pšenice. (Se nadaljuje.)